

NİSAN 2020 / ŞABAN 1441 - 4.SAYI - 3.YIL

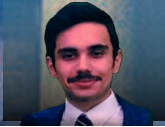
MEDRESE

BATI EĞİTİMİNİN FİKRÎ KÖKÜ

Recep ŞENTÜRK:

"Üniversite dediğimiz kurum İslam Medeniyetinin bir ürünüdür."

ÖMER FARUK BALTA

Müstakil Talebe Platformu başkanı ile MTP hakkında röportaj.

DERTLİ DERGİ

SÜRELİ FİKİR DERGİSİ

YIL:3 - SAYI:4 - NİSAN 2020

GENÇ, MÜTEFEKKİR, DERTLİ, YİĞİT...

İmtiyaz Sahibi:

ÖMER FARUK BALTA

Genel Yayın Yönetmeni:

MUHAMMETNUR KORKMAZ

Tasarım Danışmanı:

MTP TASARIM

Görsel Danışman:

NEVZAT UĞUR YILDIRIM

Tanıtım Medya:

MTP TANITIM MEDYA

KOORDİNATÖRLÜĞÜ

EDİTÖRDEN

Bismillahirrahmanirrahim,

Sizlerle aramıza virgül koyduğumuz yerden yeni sayımızla yeni şemailimizle devam ediyoruz.

“Yaradan Rabbinin adıyla oku!” Emrine muhatap Muhammedi ümmetin fertleri olarak on dört asırlık sürecimizin “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” düsturu gereğince her zamanda ve mekanda ilme iştiyakı süregelmiştir. İlmî birikim ve donanımını insanın faydası ve rahatı için kullanma gayretinde olan Müslüman toplulukları Dünyayı selamet yolunda tutmuştur. İslami eğitim sisteminin başlangıcından günümüze değin ilmek ilmek işlenmiş olması ise hiçte şaşılacak bir durum değildir.

Zamanımızda ise Batı konusunda algılarımızın, arzularımızın had safhada olduğundan mıdır bilinmez, bu vakte kadar işlenmiş bu bilgi dağarcığının yok sayıldığını görmekteyiz. Bu sayımızda Medrese özelinde İslâmi ilim sürecini detaylarıyla gözler önüne serip, batı eğitiminin fikri köklerini sizlere sunmaya gayret ettik.

Gayret bizden, muvaffakiyet Cenabı Hak'tandır.

mustakiltalebe

mustakiltalebe

dertli dergi

dertli dergi

ENBİYA DUALARI

EFENDİMİZDEN ﷺ DUALAR

“Allah’ım!

Kalplerimizi birleştir, aramızı ıslah et, bize kurtuluş yollarını göster, bizi karanlıklardan aydınlığa çıkar, bizi açık ve gizli tüm türlü çirkinliklerden uzaklaştır. Bize kulaklarımızı, gözlerimizi, kalplerimizi, eşlerimizi ve neslimizi mübarek eyle. Tövbelerimizi kabul eyle, şüphesiz ki sen tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametlisin. Bizi nimetlerine şükredenler, nimetlerinle seni övenler, verdiğin nimetleri kabul edenler eyle ve bize nimetlerin devamını ihsan eyle.”

(Ebû Davûd, Salât, 182, Hâkim, De’avât, No;977)

“Allah’ım! Bütün işlerimin başı olan dinim konusunda hataya düşmekten beni koru! Yaşadığım şu dünyadaki işlerimin yolunda gitmesini sağla! Dönüp varacağım âhiretimi kazanmama yardım et! Hayatım boyunca daha çok hayır yapmama imkân ver! Her türlü kötülükten kurtulmamı sağlayacak bir ölüm nasip et!”

(Müslim, Zikir 71)

“Allah’ım! Sana teslim oldum, Sana inandım, Sana güvendim. Yüzümü, gönlümü Sana çevirdim, Senin yardımınla düşmanlara karşı mücadele ettim.

Allah’ım! Beni saptırmandan yine Sana, Senin büyüklüğüne sığınırım. Senden başka ilah yoktur. Ölmeyecek, diri kalacak yalnızca Sensin. Cinler ve insanlar ise hep ölümlüdürler!”

(Müslim, Zikir 67; Buhârî, Teheccüd 1, Tevhîd 7,8; Tirmizî, Daavât 29.)

"Allahım, ben senin kulunum. Yarattığın bir erkek ve bir kadının çocuğuyum. Varlığım senin elinde ve emrindedir. Hükümün, üzerimde hâkimdir. Hakkımdaki takdirin, adaletin ta kendisidir. Ben senden, sana ait olan, kendini isimlendirdiğin veya kullarından herhangi birine öğrettiğin ya da kitabında bildirdiğin veya gayb ilminde kendin için seçip gizli tuttuğun bütün isimlerin ile senden Kur’ân’ı, kalbimin baharı, gözümün nuru, üzüntümün dağılmasına ve sıkıntımın ortadan kalkmasına vesile kılmanı dilerim”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 391)

“Allahım! Bize, günahla aramıza engel olacak kadar korkundan hisse ver. Bizi, cennetine ulaştıracak kadar tâatini nasib eyle. Dünya musîbetlerini hafifletecek güçlü iman ver. Allahım! Bizi yaşattığın müddetçe kulaklarımız, gözlerimiz ve kuvvetimizden faydalandı; ölümümüze kadar da onları devamlı kıl. Bize zulmedenlerden öcümüzü sen al. Bize düşmanlık edenlere karşı bize yardım et. Bizi dinimizde musîbete uğratma. Dünyayı en büyük düşüncemiz ve gayemiz, ilmimizin sonu kılma. Bize acımayanları üzerimize musallat etme.”

(Tirmizî, Daavât 80)

"Bir Mülkiye ve Maarif Ocağıyız"

Tarkovski'nin Nostalghia filminde çok veciz bir ifade geçer: "Bir damla bir damla daha iki damla etmez; daha büyük bir damla eder." Müstakil Talebe Platformu'nun, özetle, amacı farklı damlaların bu daha büyük damlayı, meşru ve orantılı bir şekilde oluşturmasını sağlamaktır.

Öncelikle 3 yılını tamamlayıp 4. yılına da elektronik ortamda devam etme kararı alan Dertli Dergimizi, bu almış olduğu hayırlı karar vesilesiyle bir kez daha tebrik ediyorum. Genel Yayın yönetmenimizden tasarımcı kardeşimize kadar Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Müstakil Talebe Platformu'nun kurulma amacından bahsedermisiniz?

Müstakil Talebe Platformumuz 2020'nin Şubat ayında faaliyet göstermeye başlamış olup çeşitli seviyelerde ki üniversite öğrencilerinin hem kendi alanlarında hem de platformun çalışma alanlarında kendilerini geliştirmelerini temel amaç edinip bu doğrultuda eğitim merkezli plan program ve proje oluşturan ve bununla beraber herhangi bir kurum kuruluş ve benzeri yapının çatısı altında değil isminden de anlaşılacağı üzere müstakil olmayı ve müstakil kalmayı şiar edinen bir oluşumdur.

Müstakil olmak ve müstakil kalmak kışkırtıcı ifadelerdir. Kışkırtıcı olduğu kadar, özellikle şahsiyetin oturmaya başladığı, arayış niteliğinde birtakım çırpınmaların meydana geldiği üniversite yıllarında, üniversite öğrencileri için olumsuz anlamda savurucu bir etkiye de sahip olabilir.

Lâkin ekibimiz içerisinde bulunan çalışma arkadaşlarımızın büyük bir kısmının çeşitli Sivil Toplum Kuruluşu yahut benzeri alanlarda ana kademedен mahallî gönüllülüğe kadar birçok sorumluluk ve faaliyet alanı mevcuttur.

Dolayısıyla müstakil olmaya ve müstakil kalmaya atfımız, bir çatı kuruluş vazifesi gören Müstakil Talebe Platformu'nadır, şahsî hayatlarımıza değil.

Müstakil Talebe Platformu, bugün insanlığa hizmet ederken bilerek veya bilmeyerek aşağılık kompleksine sahip olmak gibi bir tarihî hataya düşmeyerek, bünyesindeki farklılıkların ciddi çatışmalar olmaksızın daha büyük bir fark meydana getirebileceğini göstermiştir ve bundan sonraki süreçte de bu tutumundan taviz vermeyecektir.

Toparlayacak olursak, Müstakil Talebe Platformu, bünyesinde faaliyet gösteren her bir ferdin önce kendi alanında sonra da platformun çalışma sahalarında kendilerini en iyi şekilde yetişmelerini ve üniversite sonrası kariyerlerinde de mevcut ekiple topyekûn müşterek mukaddesat uğruna mücadele edecek ortamı sağlamaktır.

Tarkovski'nin Nostalghia filminde çok veciz bir ifade geçer: "Bir damla bir damla daha iki damla etmez; daha büyük bir damla eder." Müstakil Talebe Platformu'nun, özetle, amacı farklı damlaların bu daha büyük damlayı, meşru ve orantılı bir şekilde oluşturmasını sağlamaktır.

Müstakil Talebe Platformu kurulmadan önce platform ekibi olarak bir hazırlık süreci oldu mu?

2019 yılı ile beraber daha evvel Dertli Dergi gönüllülük sistemini oluşturarak aslında bir meyanda bir tık üstü için hazırlandığımızı çeşitli vesilelerle dile getiriyorduk. Bir derginin bünyesinde teşkilat vari bir yapının kurulmasının, takdir edersiniz ki pek de masum bir yanı olmaz. (Tebessüm ederek)

Geçmişte, hatta yakın tarihimizde'de şahitlik ettiğimiz üzere bir neşriyat temeli üzerine bina edilen hareketler, zahirî muvaffakiyet için gerekli çok büyük bir adımı atmış olurlar. Çünkü neşriyat, sayfalarının arasından aidiyetin, fikriyatın ve ortak akılın oluştuğu ortak bir sözleşme mesabesinde. Dolayısıyla sembolik anlamı çok büyüktür; özellikle de hareketler için.

Dertli Dergi bünyesinde 2016 yılından itibaren atılan her bir adım, bittabi olarak, geleceğe yönelik yatırım teşkil etmesi amacıyla atılmıştır.

Müstakil Talebe Platformu hangi alanlarda faaliyet göstermektedir?

Platformumuz genel olarak eğitim odaklı plan proje ve faaliyetleri ev sahipliği yapmaktadır. Uluslararası öğrencilerin ülkelerine döndüklerinde daha nitelikli hizmet sunabilmesi için okuldan alamadıkları bir takım eğitimleri bizler MTP olarak talep olması halinde arz edebilecek fizibiliteye sahibiz. Hatta bu alandaki ilk projemizi de gerçekleştirme aşamasındayız.

Öte yandan çeşitli kurgu, videograf, kısa film çekimi ve benzeri görsel medya alanında hizmet verecek olan "Müstakil Yapım" kuruldu ve ilk projesi olan "Kuyu" isimli kısa filmi de çok yakında online platformlarda gösterime sunacak hale getirdi.

Türkiye'nin her yerinden her bölümden birinci ve ikinci sınıf üniversite öğrencilerinin aynı müfredatla, aynı anda, çeşitli alanlarda gelişme imkanı sunan, bir meyanda çalışmalarımızın belkemiğini oluşturan "Müstakil Talebe Maarif Meclisi (MTMM)" projemiz bu ay içerisinde faaliyetlere başlayacak.

Ayrıca çekimlerine koronavirüs gündemi sebebiyle ara verdiğimiz "Müstakil Mecra" YouTube kanalımız ve medya alanında faaliyet gösterecek ekibimizi oluşturacağımız "Genişletilmiş Medya Okulu" projemizde en geç mayıs ayı içerisinde faaliyete geçmiş olacak inşallah.

Müstakil Talebe Platformu olarak çalışmalarınızdaki hedefleriniz nelerdir?

İlk defa bu kadar açık ve net olarak ifade edeceğim. Kendi alanında en iyileri yetiştirmek ve en iyilerle de en iyi ekibi oluşturmak, en somut ve tek hedefimizdir.

Müstakil Talebe Platformu hangi kesimlere hitap etmektedir?

Türkiye'nin mevcut siyasi ve toplumsal konjonktürleri göz önünde bulundurmakla beraber; günlük siyasi dilin, çıkar çatışmalarının ve benzeri göz ardı edilebilecek her türlü ayrılığın bir kenara bırakılarak işini ehliyetle yapıp elinden ve dilinden emin olunan herkesi safımızda görmeyi ve onlardan istifade etmeyi kendisine bir vazife bilir.

Son olarak ne söylemek istersiniz?

Bugün derginin kuruluş döneminde derginin Genel Yayın yönetmenliğini üstlenen kişinin bir başka ünvanla Dergiye röportaj vermesi olayından tutunuz da yine derginin ilk dönemlerinde dergi yazarlığı yapmış olup bugün çeşitli yerlerde dişe kova gelir faaliyet ve projelerin altına imzasını atan arkadaşlarımızı gördükçe aslında Dertli Dergi'nin vazifesini 3 yıl gibi kısa bir süre içerisinde tamamladığını gönül rahatlığıyla söylenebilir.

Tabii bunlar bir yetkinlik, olmuşluk yahut kendini yeterli görme gibi sıfatlardan münezze bir şekilde değerlendirip tüm bunların elde edilmesinin arka planda hangi sebeplere dayandığı üzerine tartışılmalıdır. Ödenen bedeller karşılaşılan zorluklar ve henüz işin başındayken ortaya konulan vizyon belki de bir başka sayıda ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Medrese Eğitiminin Psikolojik Ve Pedagojik Temelleri

Eğitim, toplumun yapı taşıdır. Bu değerli taşı parlatıp değerine paralel eylemlere tabi tutmak her bilinçli bireyin en ulvi görevidir. Bu görevi bireysellikten soyutlayıp toplumun kahir ekseriyetine empoze edip, yaya-bilmek ayrı önem arz eder. Eğitimin durağan olmayıp akışkan olduğunu ve bu bilgi çerçevesinde eyleme döküp netice alabilmeyi ilke edinmek gerekir. Eğitimin devamlılığı esnasında bireysel ve toplumsal davranışlarımızın istenilen ölçüde olması ve bu ölçüyü sağlıklı boyutlara çıkaracak uygulama içinde olmakta fayda vardır. Bununla birlikte felsefi akımlarda eğitimi tanımlamışlardır. Örneğin; İdealizm felsefi akımına göre eğitim; özgün ve bilinçli insanoğlunun tanrıya olan yükseltici uyum çabalarının bitimsiz sürecidir. Realist akıma göre ise; yeni kuşak bireylere kültürel mirası aktararak onları yetişkinler toplumuna uyuma hazırlama sürecidir. Pragmatist akım; bireyin yaşantılarını yeniden inşa etme yoluyla yetiştirme sürecidir. Marksizm akımına göre; insanı çok yönlü eğitime, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak biçimde yetiştirme sürecidir. Natüralizme göre ise; kişinin doğal olgunlaşmasını arttırma ve onun bu özelliğini

göstermesini sağlama işidir. Eğitim tabii ki türleriyle anlam kazanacaktır, zira salt eğitim anlayışı bireysel ve toplumsal fayda adına cılız kalacaktır. Bu türler formal eğitim, informal eğitim ve kültürel eğitim olarak karşımıza çıkar. Eğitimi anlamak içimize sindirmek ve fiiliyata çevirmek istiyorsak medrese eğitimini makro çerçevede öğrenme eğiliminde olmalıyız. Medreseler Osmanlıda temel eğitim kurumları idi. Vakıflar tarafından kurulur ve yönetilirdi. Osmanlıda medreselerin sosyal bilimler ve pozitif bilimler olmak üzere iki koldan yürütüldüğünü ve eğitim alanlarına göre farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Örneğin; Dârültıp Medresesi: Tıp ağırlıklı eğitim, Dârülhendese Medresesi: Matematik ağırlıklı eğitim, Medresetül mütehasşısın: İlahiyat ağırlıklı eğitim, Dârülhadis: Hadislerle ilgili eğitim, Dârülkurra: Kur'an-ı Kerim'i okuma uzmanlığı olarak bilinir. Ez cümle; medrese eğitiminin pedagojik ve psikolojik temelleri sağlam atıldığı müddetçe eğitim aslına rücu edecek ve pozitif sonuçlarına şahitlik edeceğiz.

MEDRESELERDE EĞİTİM- ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Medreseler İslam kültürünü ve eğitimini taşımada önemli rol üstlenmiştir. Hoş öyle

olmasaydı halihazırda Türkiye'nin canlı tarihini görebilmek, anlayabilmek ne mümkündür. Bu sorumluluk tarihsel süreçte topluma önemli katkılar sağlamış. Teşekkür etmeye başladığı 9. Yüzyıldan itibaren faaliyet alanı bulduğu coğrafyalarda üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmiş ve uzun yıllar İslam kültür mirasının taşıyıcısı olmuştur. Selçuklular döneminde Nizamiye medreseleri ile başlayan bu süreçte Zengiler, Eyyubiler ve Memlüklerin çabalarıyla medrese kurumunun çerçevesi genişlemiş ve temsil etme noktasında gücü ve yetkinliği artmıştır. Bu miras, Anadolu Selçukluları tarafından Anadolu coğrafyasına taşınmış, Osmanlılar tarafından da geliştirilmiştir. Geliştirilme noktasında atılan adımların hatırı sayılır kısmı öğretmen-öğrenci arasındaki uyum, iletişim ve beceriye dayanmaktadır. Medreselerin eğitim karakteristiği ve anlayışı, biraz önce bahsedilen duruma binaen benzersizlik ve farklılık taşımaktadır. Bu durumun etkili olarak sağlanmasında etkili olan en önemli husus, seydaların ve öğrencilerin gönüllülük esasına dayalı bir eğitim etkinlikleri yapmalarıdır. Bu doğal ve gönüllülüğe dayalı ortamda, gelen her öğrenciye belirli bir müfredat sunulur, ancak öğrenci buna zorlanmaz zira verim alabilme ve bu verimi eyleme dönebilme noktasındaki titizlik de bunu gerektirir. Öğrenciye sunulan müfredat öğrenciye hitap etmiyorsa, hoca o öğrenciye hitap edecek ve öğrencinin seviyesine uyacak bir müfredatla öğrencinin karşısına çıkar. Diğer yandan öğrencilerin tercihleri doğrultusunda ve kapasiteleri ölçüsünde, farklı dersler isterlerse hoca onlara bu yönde yardımcı olur. Bu daha çok pozitif ayrımcılık olarak algılanabilecek bir uygulamadır. Öğrenciye gösterilen bu özel ilgi nedeniyle diğer öğrencilerin hakkına da riayet edilir. Bu anlamda seydalar için bütün öğrenciler kıymetlidir, eşittir ve aynı haklara sahiptir. Bir seydanın düşünceleri herhalde şu yöndedir: Bu öğrenciler bizim sorumluluğumuzda, biz de Allah'a karşı sorumluyuz. Bu durumun pedagojik ve psikolojik etkileri öğrenciler açısından oldukça ehemmiyetlidir. Kendini ifade edebilme, teorik bilgiyi pratiğe dökme bahsedilen durumun yansımasıdır. Medrese kurumunun diğer önemli özelliği ise öğrencilerin belli bir süre de belli dersleri bitirme zorunluluklarının olmamasıdır. Bu durumda bir kıyaslama ve bu kıyaslamaya bağlı olarak başarısızlıktan bahsetmek yok denecek kadar azdır.

TEMEL UNSURLAR

Herhangi bir yerde eğitim-öğretimin varlığından bahsediliyorsa orada eğitim-öğretimi konu alan şahıslar, eğitim-öğretimin icra edildiği mekandan da bahsetmek kaçınılmazdır. Örneğin; eğitimciler, öğrenciler, uygulanan müfredat ve eserler/kitaplar temel unsurların en somut örneklerindedir.

Eğitimciler, bu zincirin olmazsa olmaz unsurların lokomotifliğini üstlenmektedirler. Öğrenci ilişkileri, öğrenciye aktardığı madden ve manen değerler üst düzey önem arz eder. Öğrenci, bu ortamın vazgeçilmezidir. İçinde bulunduğu ortamı hazmetmesi dâhilinde öğrencinin de eğitimciye ve müsebbibi olduğu ortama verebileceği hatırı sayılır değerler mümkündür. Diğer yandan uygulanan müfredat ve okutulan eserler/kitaplar öğrencinin içinde bulunduğu kalıbı genişletir, ufkunu açar ve farklı bakış açısı kazanır. Bu süreçte öğrenciler medreselerdeki içinde bulunduğu eğitime paralel olarak farklı kategorilere ayrıldıkları ve buna göre de farklı şekilde isimlendirildikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan medrese eğitimiyle ilgili net bir zaman dilimi vermek mümkün değildir. Burada öğrencinin kapasitesi temel prensip alınması bu konudaki belirsizliğin en temel sebebidir. Ez cümle; öğrencilerin medrese eğitimine, sorumlu olduğu müfredata ve eserlere /kitaplara olan ilgisi bu zamanı belirleyecek önemli durumlardan birkaç tanesidir.

EĞİTİM PEDAGOJİSİ

Eğitim pedagojisi, çocukların çeşitli dönemlerde aldığı eğitimlerde uygulanması gereken politikaların ve eğitim yöntemlerinin belirlenmesini sağlar.

Medrese eğitim kurumlarının eğitim vizyon ve misyonunu göz önünde bulundurursak pozitif yönde bir paralellik gösterdiğini rahatlıkla görebileceğiz. Eğitim pedagojisinin en önemli amacı çocukların ve eğitim kurumlarındaki öğrencilerin bulunduğu ortamdaki, ait olduğu toplumdaki ve sahiplendiği kültürden dejenere olmasına engel olmaktır. Eğitim pedagojisine bir de eleştirel eğitim pedagojisiyle bakmak da fayda var. Zira günümüz egemen ya da ana akım pedagojinin göz ardı ettiği fakat çok önemli bir konu olan eğiten ile eğitilen arasındaki her türlü baskıcı ve hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldırmak ve eğitimde nesne olarak tabeleştirilen özneleri özgürleştirmek ayrıca önemi hak ediyor.

SONUÇ

Bizim tarihe taraflı yaklaşmak gibi kötü bir alışkanlığımız var. Bizim için bir şey veya kişi ya çok iyidir ya çok kötü. Hepimizin zihinlerinde muhtelif kaynaklardan beslenen ön yargılar var, ismini duyduğumuz anda bazen düşünmeden ezberlenmiş o cümleler dökülür ağızımızdan.

Medreselerde böyle okullarda bize öğretilen medreselerin kötü ve geri olduğu, ülkenin gelişmesinin önündeki kurumların başında geldiği değil mi? Acaba gerçekten öyle mi? Medreseleri ne kadar tanıyoruz? Batılılar kadar tanımadığımız kesin. ABD’de adında medrese olan tez sayısı 1691 iken YÖK tez kataloğunda bu rakam 154. Türkiye’deki tezlerin sadece 21’i doktora diğerleri hep yüksek lisans tezi. Bugün dünyadaki tüm üniversitelerini takip ve taklit ettiği ABD daha 19. Yüzyılın sonlarında bir heyet göndererek klasik medrese eğitimini incelerler ve raporlaştırırlar. Anlaşıldığı kadarı ile o ilgileri hala devam ediyor. Sadece ABD’de yapılan tezlerin sayısı bile bizim medreseleri hiç bilmediğimiz ve hiç tanımadığımızı gösterdiği gibi hiç merak etmediğimizi, aslında öğrenmeyi de pek düşünmediğimizi işaret ediyor. Bir de bu cehaletimizle mutlak doğruymuş gibi kesin hükümler veriyoruz. Ülkemiz ve üniversitemiz adına ne acı verici bir tablo.

Vesselam

*Nice dertler sıkıştılar göğsüme
Dışarıdan bilinmiyor vesselam
Kaderimden kırbaç indi üstüme
Sil deyince silinmiyor vesselam*

*Nasibi tıklarlar benden bilirler
Zararlı çıkarlar benden bilirler
Yakarlar, yıkarlar, benden bilirler
Hallerine gülünmüyor vesselam*

*Dost çağırır kederine gidemem
Yar çağırır sevincine gülemem
Kevser olsa destur çıkmaz gelemem
Gel deyince gelinmiyor vesselam*

*Eyvah ettim, imdat dedim dostlara
Benden de bir haber gitsin onlara
Haritasız, pusulasız yollara
Girilince dönülmüyor vesselam*

*Sevdiğim bir akşam gitti yâd ele
O gün bugün gözlerimde zelzele
Unutmak ne mümkün, sen söyle hele
Düşüğüm hal görülmüyor vesselam*

*Yağan yağmur topraklara gömülür
Gördüklerim hafızama gömülür
Beden bir gün mutlak kabre gömülür
Yar gönüle gömülmüyor vesselam*

*Bazen dertli gezdim bazen tasalı
Bilmem nerde biter ömür masalı
Dünyada kanun var, ölüm yasalı
Öl deyince ölünmüyor vesselam..*

Mustafa BARUTÇU

Medreselerde Tedrisat Usulü

Peygamber Efendimiz aleyhisselatu vesselam “İlim talep etmek her Müslümana farzdır” buyurmuştur. Kendisine farz kılınmış vecibeleri her Müslüman bilmek mecburiyetinde iken (farzı ayn olan, ibadet ve itikada dair bilgiler) bir de dinin hakkıyla ikamesi için hayatını ilme adayan kimselerin de olması gerektir. Bunların dini öğrenme, öğretme, Kuran ve Sünnet etrafında bir ilim tahsil görme serüvenleri tüm İslam âleminin üzerinden bu farzı (kifayeyi) kaldırmıştır. İmam Gazzâlî İhyâü Ulûmi'd-Dîn kitabının ilk bölümünü ilme ayırmış ve ilmin önemine vurgu yapmak içinde öncelikle Ali İmran suresi 18. ayeti getirerek şöyle demiştir: “Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilah olmadığına adalette şahitlik ettiler.

Bak, Allah Teâlâ önce kendisi, ikinci olarak melekler ve üçüncü olarak da ilim ehlini (zikretti). Bu sana şeref, fazilet, saygı ve asalet olarak yeter.”[1] Yine Peygamber Efendimiz ümmetine ilim ehlinin mürekkebinin şehitlerin kanıyla ölçüleceği ve ilim ehlinin mürekkebinin ağır basacağını da haber vermiştir.

MEDRESELERİN KÖKENİ

İslam âleminde ilk yüzyıllarda müstakil olarak Medrese müesseseleri yoktu. Efendimizin Risale'tinin Medine döneminde Medine'de Mescidi Nebevi de Suffa Ehline yer ayırması ve onların kendilerini Kuran hıfzı ve hadisi şerif müzakerelerine vermesi ve maişetlerinin ise Efendimiz tarafından karşılanmasıyla ilim ehline ayrı bir ihtimam gösterilmeye başlanmıştı. Suffa Ehli maişet noktasında çeşitli sıkıntılar çekse de izzetlerinden taviz vermezler ve Allah'ın rızasını dünyaya ve nimetlerine tercih ederlerdi. Bakara suresi 273. ayetin Suffa Ehli hakkında indiğini zikreden müfessirler de vardır.[2] Peygamber Efendimizin ilim ehlini bizatihi teşviki ve onlara mescitte özel yer

tahsis etmesi İslam âleminde ilme dair yönelişlerin membaı olmuştur. Hicri III. Asırdan itibaren ise müstakil olarak medreseler tesis edilmeye başlanmıştır. 245/859 yılında kurulan Fas'taki Fes şehrindeki Kureviyyin Üniversitesi (Camiul Kureviyyin) bugün de faaliyette olan en eski üniversitedir. Aynı şekilde 786 yılında Endülüs'te kurulan Camiul Kurtuba da Avrupa'nın ilk üniversitesidir. Camilerden müstakil medreselerin kuruluşu ise XI. Asra denk gelir. Selçuklu Veziri Nizamülmülk'ün kurulmasına ön ayak olduğu bu tahsil müesseselerine Nizamiye medreseleri denir.[3] Medrese geleneği Nizamülmülk döneminde başlamış ardından çeşitli hükümdar ve önemli devlet adamları tarafından devam ettirilmiştir. Selçuklularla birlikte artık sistemli bir teşekkül haline bürünen medreseler ilk ortaya çıktığı andan itibaren Şii/Fatımi cereyanlara karşı set vazifesi görmüş, bir bakıma Sünni âlemin omurgası olma yolunda ilerleyerek bu âlemin sabitelerini muhafaza sorumluluğunu üstlenmiştir. Peygamber Efendimiz döneminde Ashabı Suffa ile başlayan ardından camilerde çeşitli ilim halkaları oluşturularak (fıkıh halkası, hadis halkası, tefsir halkası) tabiin neslinden

itibaren tevarüs eden ilim hicri ikinci asırdan sonra ilimlerin de müesseseleşmesiyle beraber atık belli bir usule bağlanmış. Bu halkalarda yetişen âlimler kendi aralarında Peygamber Efendimiz'in bir hadisi şerifi için uzun yolculuklar yapmış hiçbir ümmete nasip olmamış isnat sistemini kurarak bundan rical ilmini meydana getirmiş ve Kâinatın Efendisinin kavli, fiili ve takriri sünnetlerinin bugüne uzanmasına sebep olmuşlardır. 'İlim Çin'de olsa dahi talep ediniz' buyuran Hz. Peygamber'i kendilerine rehber edinen âlimler bu uğurda çektikleri ıstırapları şeref addetmiş ve bedel ödemişlerdir.

MEDRESELERİN İLMİ MUHTEVASI

İslam âlemindeki ilk medrese oluşumunu Nizamülmülk tarafından kurulan Nizamiye Medreseleri olarak zikreden kaynaklar olduğu gibi Nizamiye Medresesinden de önce Doğu İslam âleminde medreselerin bulunduğunu zikreden kaynaklar da var. Bununla beraber ilimlerin tedvin edilip ayrılması ve artık talim eden talebe için tahassüs haline gelmesiyle halka açık olan halkaların hususileştirilmesi ihtiyacı hâsıl oldu. Beytül Hikme ile beraber tercüme faaliyetleriyle İslam âleminde

[1] İmam Gazzâlî , İhyâü Ulûmi'd-Dîn, Dar-ul Feyha c.1, s.125.

[2] El-Fütuhâtü'l-İlahiyye c.1, s.343.

[3] Ekrem Buğra Ekinci, İslam Medreseleri Tarihine Bir Bakış, Rihle Dergisi, yıl 4, s:13, Ekim-Aralık 2011.

nüfuz eden müspet ilimlerin taallümü için Caminin elverişli olmayışı da Medreselerin teşekkülünü intaç etti. Aşağıdaki tabloda yer alan dersler Nizamiye Medreselerinde okutulan derslerin çok yönlü oluşunu da gözler önüne seriyor. Türk İslam dünyasında ilk kez pozitif bilimler Büyük Selçuklu Devleti zamanında ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Gerek dini gerekse pozitif ilimler birlikte okutulmuş devletin dini, ilmi, hukuki ve idari alanlardaki yetişmiş devlet memuru ihtiyacının karşılanması bu şekilde sağlanmıştır. Selçuklular, topraklarında yaşanan yıkıcı faaliyetleri önlemek için, fikre fikirle karşılık vermek için büyük âlimlerin hocalık yapacağı ve aynı zamanda yeni bilim adamların yetişeceği medresede akli ilimlerin önemi göz ardı edilmemiştir.[4]

Selçuklularda oluşan Medrese geleneğini alan Osmanlı bu geleneği muhafaza etmekle kalmamış bilhassa Fatih zamanında olmak üzere çeşitli devrelerde de geliştirmiştir.

Medreselerde okutulan dersler ulûm-u âliye (araç ilimleri) ve ulûm-u'aliye (yüksek ilimler) isimleriyle iki gruba ayrılmıştır.

İstanbul'da bulunan Fatih ve Süleymaniye medreselerine girebilmek için Arapça ilimlerini öğrencinin okumuş ve ehliyet kazanmış olması şartı konulmuştur.

Fatih'in meydana getirdiği yirmili, otuzlu, kırklı ve üst medreselerde sarf ve nahiv ilimleri okutulmamakla birlikte, belagat ilmini konu edinen Mutavvel yirmili medreselerde, Şerh-i Miftâh otuzlu medreselerde, Miftâhu'l-'Ulûm'un üçüncü bölümü kırklı medreselerde okutulmuştur.[5]

MEDRESE TALEBESİNİN İLMİ SERÜVENİ

Medrese sisteminde de alt sınıf üst sınıf ayrımı vardır. İlmî mükte-sebatı yakın olanlar aynı sınıflarda toparlanarak aynı derslere girer ertesi günkü dersini mütalaa, aynı gün içerisinde gördüğü dersi ise üst sınıfla müzakere ederdi.

Kur'an ve Kur'an İlimleri	Arapça ve İlimleri	Riyaziyat ve Feraiz	Müspet İlimleri
Tefsir İlmî	Nahiv, Lügat, Sarf, Aruz, Kavafi	Aritmetik	Tıp
Kıraat İlmî	Smaatu Şiir	Hesap	Cerrahi
Hadis İlimleri	Ahbaru'l Arab, Ensab	Hendesi	Müsellesat
Şafi Usulu Fıkhı	Adap ve Kısımları		Nücum
Şafi Fıkhı	Fars Edebiyatı		Heyet
Eşari Kelamı	Hitabet, Tarih, Edebiyat		Tabiiyyat (Fizik)

Böylelikle mütalaa yaparken kendi başına anlamadığı metindeki bazı yerleri derste tamamlar arada ufak ayrıntılarla beraber de müzakereyle o dersi pekiştirir idi. Böylelikle okuduğu kitabı iyice beller eğitimi tamamlayınca ise o kitabı başka talebelere müderris olarak rahat bir şekilde okutabilirdi. Bazen hocalar dersi metin üzerinden işler iken Arapça metnin manasını kendisi verir ve ay-rıntıya girer bazen ise talebeye metni okutarak o meseleyi şerh ederdi. Talebe genellikle med-resede yatar kalkar, yiyecek giy-ecek ihtiyaçlarını medresede görür idi. Özellikle Nizamiye Medreseleri devlet destekli olduğundan fakir talebelerin de ihtiyacı karşılanır ve medreseye talep günden güne artar idi.

Medresede ilk talim edep konusu idi. Zira talebenin edepli olması derse ihtimamını göstereceğinden ve Hz.Peygamber'in ahlakını yansıtmaya gerektigine inanıldığından hoca talebe ilişkisi daima edep sınırları içerisinde idi.

Osmanlı'da medrese (Arapça madrasa kelimesinin Türkçe karşılığı) öncelikle din alanında daha derin eğitim vermekle yükümlü bir kurumdu. Bununla birlikte bu kurumda bir ölçüde daha genel bir eğitim de verilirdi. Daha geniş bir öğrenme isteği duyanlar için bazı medreseler hezarfenlere yarayan kapsamlı bilgiyi de sunabiliyordu. 18. yüzyıl gözlemcilerinden ve Ekim 1781 ile Mayıs 1786 arasında İstanbul'da yaşamış Cizvit Âlimi G.B. Toderi'ninin edindiği izlenim bu yöneydi. Toderini, Osmanlı medreselerinin (o, accademia diyordu) ihtişamından bahsetmiş, medrese bina-

larının ne denli görkemli, hocaların ne kadar etkileyici olduğundan söz etmişti. Daha sonra o dönemde İstanbul'da daha meşhur ve daha merkezi konumdaki medreseleri, II. Mehmet'in okullarından başlayıp I. Abdülhamid 'inkilere (hd.1774–1789) kadar kuruluşlarına göre tarihsel bir sırayla detaylı olarak incelemiştir. Bundan da önemlisi Toderini, medreseleri bilimin her dalına adanmış, astronomi ve geometrinin yanında tefsir ve hadis gibi dini alanların da öğretildiği kurumlar olarak betimliyordu.[6]

Medrese öğretim nizamında, Arapça dersinin program ve öğretim usullerini kitaplar belirlemiştir. Kitapların içerdiği konular, o dersin müfredat programı olmuştur. Kitaplar muhtasardan daha detaylı bilgiler içerenlere doğru seyir izlemiş, bu ilimlerde öğrenilmeyen bilginin kalmaması hedeflendiği için okutulan kitapların listesi kabarmıştır Bir kitapta olmayan veya üzerinde az durulan bir konu onu izleyen kitaplarla telafi edilmiştir. Öğretim içinde ikinci önemli yeri hoca almıştır.

Osmanlı Medreselerinin ilköğretime başlangıçları devletin belirlediği plan-program ve amaçlara göre gelişmediği için, bu yapı ilk hocaların ilmi geleneği üzerine kurulmuştur. Arapça ilimleri hocalardan usta çırak ilişkisi içinde, yetiştikleri tarz üzerine icra edilmiştir. Fatih "in hazırlattığı Kanunname 'de de bu ilimler medrese düzeyinde değerlendirilmemiş geleneksel öğretimin devamı istenmiştir. (Fahri Unan, Osmanlılarda Medrese Eğitimi, Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, V)

[4] Aysun Gökmen, Eğitim Ve Bilim Tarihinde Nizamiye Medreselerinin Yeri Ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi (Akdeniz Üniversitesi)

[5]Kavânin-i Örfiyye-i Osmâni, İstanbul Üniversitesi Ktp., TY, No:3239, varak 48a-49b; UZUNÇARŞILI: 13; Cahit BALTACI: XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri, Teşkilat-Tarih, (İstanbul: İrfan Matbaası, 1976). 37-39.

[6] Osmanlıda Bilim Miri Shefer –Mossenshohn Kültürel Yaratı ve Bilgi Alışverişi, YKY, s.76.

Diğer taraftan bu geleneksel yapı dayandığı ilişki sebebiyle (görme-uygulama), uzun asırlar boyu değişmeden işlenmesini sürdürmüştür; fakat her asrın bilgi seviyesi de aynı olmuştur. Hoca talebeye kitabı okutmuş, ibarelerini açıklamış, onların derslerini dinlemiştir. Öğrencinin seviyesinin tespiti ve yönlendirilmesinde rolü olmuştur.[7] Medrese görevlilerinin sayısı kurumun büyüklüğüne ve okutulan derslere göre değişmekte idi. 631 yılında tamamlanan Bağdat'taki Mustansırıyye Medresesi'nde dört Sünnî mezhepten birer tane müderris vardı. Anadolu Selçuklular döneminde bir medresede, 20-40 arasında öğrenci öğrenim görmek ve öğrenciler Mübtedî, Mülâzım ve Fakîh olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Medrese eğitimine yeni başlamış öğrencilere Mübtedî; orta seviyedeki öğrencilere Mülâzım; ileri seviyedeki

öğrencilere ise Fakîh adı verilmekteydi. Bir hücreyi birden fazla öğrenci paylaşırken, Osmanlılar zamanında, özellikle sultanların inşa ettirdiği medreselerde, her öğrenciye bir hücre ayrıldığı anlaşılmaktadır. Konya Karatay Medresesi'nin vakfiyesinde, öğrencilerin fakîh ve mülâzım olarak iki gruba ayrıldığı görülmektedir. Osmanlı öneminde medreselerde eğitim gören öğrencilerden yeni başlayanlara "sûhte" (mübtedîler), ileri seviyedekilere ise "danişmend" deniyordu.[8]

HULASA YAHUT USULÜN ASLA MUKADDEM OLUŞU

Büyüklerimiz Usul asla mukaddemdir buyurmuşlar. Bir başka sözlerinde usulsüz vusul olmaz diyerek her ne yapılacaksa o yapılacak şeyin usulü bilinmedikçe hakikatiyle yapılamayacağını belirtmişler. Müslümanlar için ne yapılacağı önemli olduğu kadar nasıl yapılacağı da önemli var. Hz. Peygamber Risalet davasında hiçbir zaman zulme, adaletsizliğe ve doğru olmayan bir usule başvurmamış, tam aksine tüm işlerini Alemlerin rabbinin rızasına muvafık yaparak biz ümmetine de örnek olmuştur.

Fatih döneminde hazırlanan bu tür kanunnamelerde harfcedeki medresenin ne tür dersleri okutacağı belirtilmektedir. Ahit Baltacı, kanunname ve müderris biyografilerinden hareketle V ve XVI. yüzyıllarda değişik medrese kademelerinde okutulmuş dersler ve ders kitaplarını listeler halinde tespit etmiştir. Bu bilgiler blo halinde göstermek mümkündür⁹:

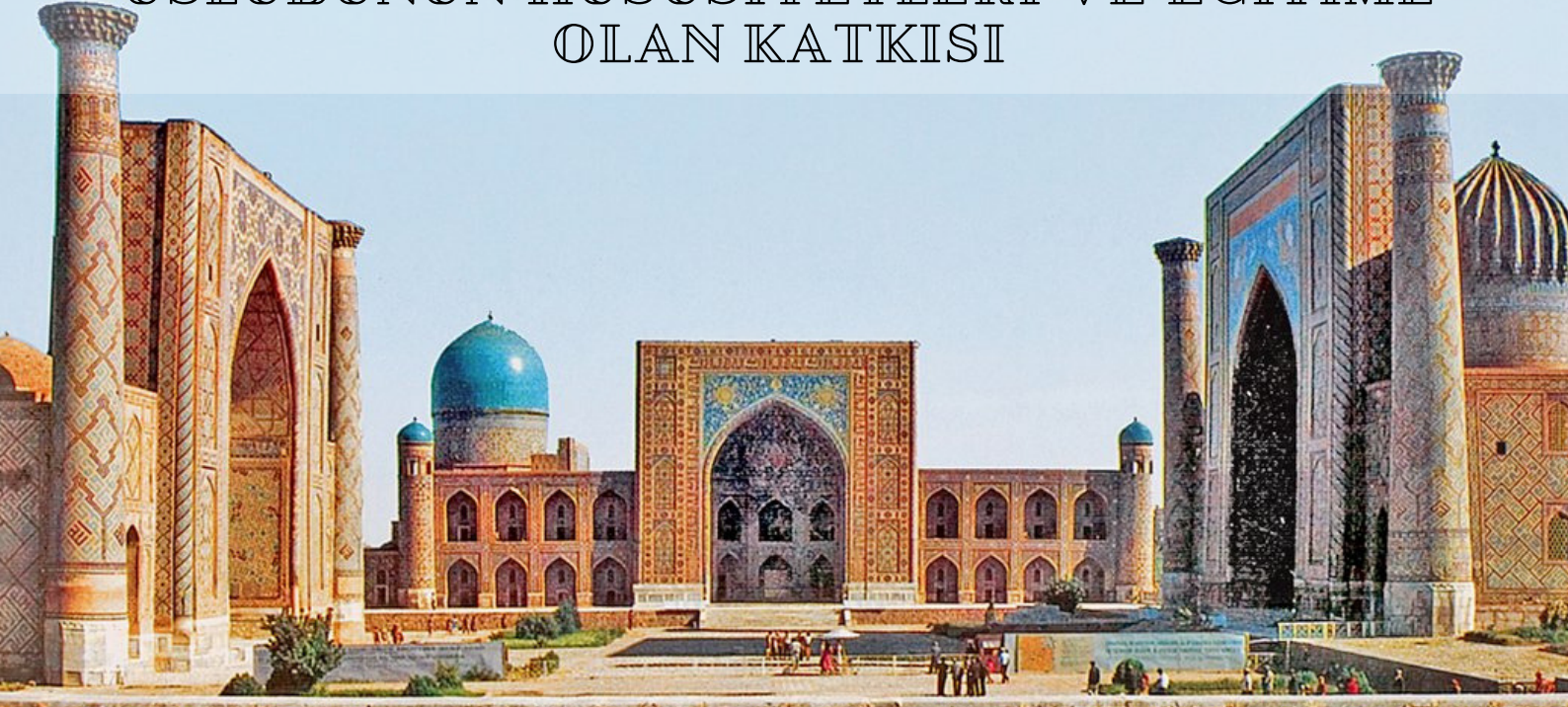
Medrese derecesi	Ders adı	Okutulan Kitaplar
Yirmili	Kelâm Fıkıh Belâgat	Hâşîye-i Tecrid Şerh-i Ferâiz Mutavvel
Otuzlu	Belâgat Fıkıh Kelâm Hadis	Şerh-i Miftâh Tenkîh, Tavzîh Hâşîye-i Tecrid Mesâbih
Kırklı	Belâgat Fıkıh Hadis Fıkıh Usulü	Miftâhu'l-'Ulûm Sadruşşeria, Meşârik Mesâbih (Begavî) Tavzîh (Taftazânî)
Ellili Hâric	Fıkıh Hadis Kelâm	Hidâye Mesâbih Şerh-i Mevâkif
Ellili Dâhil	Fıkıh Hadis Tefsîr Fıkıh Usulü	Hidâye Buhârî Keşâf, Beyzâvî Telvîh
Sahn-ı Seman	Fıkıh Hadis Tefsîr Fıkıh Usulü	Hidâye Buhârî Keşâf, Beyzâvî Telvîh, Şerh-i Adud
Altmışlı	Fıkıh Hadis Kelâm Tefsîr Fıkıh Usulü	Hidâye, Şerh-i Ferâiz Buhârî Şerh-i Mevâkif Keşâf Telvîh

Onun yolunu takip eden sırasıyla Sahabe, Tabiin ve Tebeu Tabiin ise haktan zerre taviz vermemiş Peygamberi Ekber'in usulüyle meselelere bakmayı şeref bilmiş ve bu uğurda mücadele vermişler. Risalet davasının kendisine vazife olarak verilmesinin ardından Müslümanları daima ilme teşvik eden ve bizatihi İslam âleminin ilk ilim talebeleri diyebileceğimiz Suffa Ehli'nin maişetini yüklenen Efendimiz takip eden büyüklerimiz ilk olarak Cami eksenli verdikleri ilim müca-delesini zamanla ilimlerin fûrulaşması, çeşitli dallara ayrılması ve Müspet ilimlerin de ahirete taalluk eden meselelere taalluk etmesiyle müstakil olarak medreseleri tesis etmişler ve zamanla bu sistemi geliştirerek bugüne değin sürmesine sebep olmuşlardır. Yüzyıl önce inkıtaa uğratılmaya çalışılan medreseler bugün hala varlıklarını muhafaza etmekte ve şeri ilimleri bu ilmin taliplilerine vermekteler. Ancak zaman içerisinde zamanın getirdiği fitnelere ve İslami hayatın önünde duran meşgalelere yeni çözümler üretemeyişi onu bir hayli zayıflatmış ve o ihtişamlı yapısını giderek kaybetmiş, kendi kendini zayıflatmıştır. Halbuki Nizamiye Medresesi kurulurken bu medrese o zamanda Müslümanları tehdit eden Şii/Fatımi cereyanlara göre tesis edilmiş ve bu fitnelere bertaraf edecek kaliteli alimler yetiştirmiş idi. Farklı bir yazının konusu olan bu meseleyi bir kenara bırakarak bugün eğitim sistemimizin devşirildiği membaın çürüklüğü ve sathiliği dolayısıyla ne eğitim ne öğretim adına müspet bir ilerlemenin olmadığını aşikar olduğu günümüzde kadim zamandan bize tevarüs etmiş olan Medrese modelini yeniden ele alıp onu modern çağın karşısında sabitelerinden vazgeçmeden dimdik duracak bir şekilde kaim kılmaktan başka şansımız olmadığını ısrarla belirtiyoruz. Çalışma bizden başarı Allah'tandır.

[7] Dursun Hazer, Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi ve Okutulan Ders Kitapları, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, yıl: 2002, s. 280.

[8] TDV İslâm Ansiklopedisi, "Medrese" c.28, Ankara, 2003.

MEDRESE MİMARİ ÜSLUBUNUN HUSUSİYETLERİ VE EĞİTİME OLAN KATKISI

Medrese mimarisi maddeyi ve maneviyatı bir potada eritip inancımızı hayatın içinde yaşamamıza olanak sağlarken modern mimari üzere maneviyattan yoksun olarak inşa edilen eğitim kurumları ve dahi diğer binalar bizleri maneviyattan uzak tutmakta inancımızdan koparmakta ve gözle görülmeyen içsel sıkıntılara sebep olmaktadır. Medrese merkezli bir eksenle mimarimizin inşa edeceği tüm binalarda maneviyatı işleme zorunluluğu inkar edilemez bir gerçek olarak önümüze çıkmaktadır.

MEDRESE NEDİR?

Medrese ismi kelime olarak, 'okumak' anlamındaki Arapça 'derese' kökünden gelmektedir. Buna göre medrese 'talep edilen şeyin okutulduğu yer, mekan; ders okutulan yer anlamındadır. Medreseler inşa edilmezden evvel İslâm toplumunda eğitim öğretim meşitler, âlimlerin evleri, kitapçı dükkanları gibi mekanlarda gerçekleştirilirken sadece eğitim öğretim faaliyetleri amacıyla yeni yapılara duyulan ihtiyacın neticesinde medreseler inşa edilmiştir.[1] Bu sebeple medreseler İslam eğitim sisteminin temel kurumudur. İslami kimliği sebebiyle ise sadece Müslümanların devam ettiği bir eğitim kurumu olma özelliğini taşır.

MEDRESE MİMARİSİNE GENEL BAKIŞ

Medreselerin genel mimari yapısına geçmeden önce medrese mimarisinde kullanılan ve karşımıza sıklıkla çıkan kavramları tanımamız, medreselerin genel mimari şeklini zihnimize tasavvur ederken bizlere yardımcı olacaktır.

Tonoz: Mimarlıkta kemerlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan, genellikle tavan örtüsü olarak işlev gören yapı parçasıdır. Çoğunlukla tuğla ve harçla örülür ve alttan obruk, yarım silindir biçiminde görünür.

Eyvan: Üstü çoğunlukla tonozla örtülü; üç tarafı kapalı, bir tarafı tamamen açık mimari birimdir. Eyvan'a İran, Selçuklu ve Osmanlı mimarisinde sıkça rastlanır.

Revak: Sırtı bağlı bulunduğu binaya dayalı, ön cephesi açık, üstü örtülü ve örtüsü sütunlarla ya da payelerle taşınan mekana verilen ad. Güneşten ya da yağmurdan korunma amaçlı işlevsel revaklara sundurma adı verilir. Kubbe: Binaların üstünü örtmek için kullanılan yarım küre şeklindeki mimarî unsur.

[1] FURAT, Ayşe Zişan, İ.Ü. İlahiyet Fakültesi Dergisi, Sayı:8, 2003.

[2] AK, Hüseyin, <https://www.icmimarlikdergisi.com/2015/04/25/medrese-yapisal-ozellikleri-ve-kullanim-amaclari/>, 2015.

Coğrafyaların iklim koşullarının farklılıklar göstermesi dolayısıyla medrese mimarisinde de farklı planlar meydana gelmiştir. Görünüm itibariyle sade yapılardan oluşan medreseler genel itibariyle açık avlu planlı ve kapalı avlu planlı olarak iki türdedir. Sıcak ve kuru iklimin yaşandığı bölgelerde açık avlu planı tercih edilirken soğuk ve sert iklimi olan bölgelerde ise kapalı avlulu geleneksel medrese planının tercih edildiği görülmektedir.[2] Açık avlu planlı yapılarda iki katlı medreseler görülebilirken kapalı avlu planlı medreseler tek katlı yapılardan oluşmaktadır. Ekseriyeti tek katlı olarak inşa edilse de tüm medreseler bir avlu etrafında bir dersane ve talebe odalarından meydana gelmektedir. Medrese yapıları (dershane, müderris odası, talebe odaları vesaire) bir avlu etrafında toplanmıştır, avlusu olmayan bir medrese yoktur.[3] Kapalı avlu planlı medreselerde avlunun üstü, aydınlık deliği olan kubbe ya da tonozlarla örtülüdür. Açık avlu planlı medreseler ise revaklı ve eyvanlı yapılardan oluşmaktayken, kimi zaman ise ana eyvanın yanında kışlık kapalı dersaneler bulunur. [4] Medreselerde ayrıca bir mescit yer almaz genellikle bir mihrap yeri olan dersanelerde vakit namazları kılınır. Avlu etrafında yer alan talebe odalarına hücre de denilir. Dersanelerin üzeri genellikle kubbe ile örtülüyken hücrelerin örtüsü kubbe ve tonozdur. Bu hücrelerde odanın büyüklüğüne göre bir ya da iki talebe barınma imkanına sahiptir. Hücrelerde de eyvanlar ve kubbeler yer alır. Medreselerin eğitim ve ilmi faaliyetlerini sürdürebilmesinde önemli bir unsur da buralarda mevcut olan vakıf kütüphaneleridir. Kütüphanesi olmayan bazı medreselerde ise kitaplar dershanenin dolaplarında talebelerin istifadesine sunulmaktadır.

Medreseler sade yapılar olmalarına karşın inşa edildiği dönemin sanatları avlu, dersane-mescit ve kütüphane yapılarında kalem işi kompozisyonlarla bezeme ve süslemeler yer alır. Genellikle sade yapılar olan medreselerde kemer, sütun başlığı, taş ve mermer süsleme, kalem işi kompozisyonları gibi bezemesel özellikler batılılaşma dönemine paralel bir gelişim göstermektedir.[5]

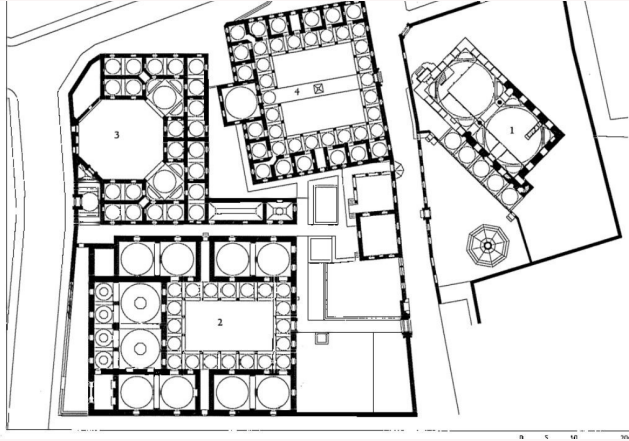
Günümüz eğitim kurumları ise gösterişli yüksek binalardan oluşmakla birlikte estetikten oldukça uzaktır. Medreselerde ise dersane ve kütüphane gibi yapılarda bezeme ve süslemeler buraların cezbelerini artırırken modern yapılardaki sade ve albenisi bulunmayan dersaneler eğitim görülen mekanda ruhsuz bir atmosfere sebep olmaktadır. Bunun yanında bilim temelli eğitim için inşa edilen modern yapılar manevi alandan ayırıştırılmıştır. Eğitim gören öğrenciler ruhsal doyuruculuğu olmayan beton yığınları arasında maddenin maddiyatın içerisine itilerek adeta özünden koparılmaktadır.

[3] İPŞİRLİ, Mehmet, <https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese#2-osmanli-donemi>.

[4] DUMAN, Talha, <http://www.yardimcikaynaklar.com/medrese-nedir-anadolu-ve-osmanli-medreseleri/>.

[5] KÖŞKÜLÜ, Zerrin, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=384286>.

Dershaneler geniş ve büyük inşa edilmesine karşın tavan olarak tabir ettiğimiz üst kısmı basık bir halde tabiri caizse kare yahut dikdörtgen şeklinde bir kutu gibidir. Medreselerde tek adet dershanenin olmasına binaen modern eğitim yapılarında öğrenciler farklı farklı dershanelerde eğitim görmekte, eğitim görülen yapı koşulları atmosferi süreklilik yerine değişiklik arz etmektedir. Modern eğitim yapılarımız öğrencilerin eğitim ve barınma ihtiyaçlarına yönelik yapılar olmaktan ziyade yalnızca eğitim alanında faydalanabilecekleri binalardan oluşmaktadır. Medreselerde bulunan dershanelerde yer alan kubbe mekana bir genişlik ve bir ferahlık katarak talebelerin ruhsal doygunluğuna katkı sağlayıp bir iç huzur sağlayıcısı konumundayken, modern eğitim binalarımızdaki dersliklerin tavanlarının basıklığı öğrencilerde görünmeyen bir baskıyı bir iç sıkıntısını tetikler nitelikte bulunmaktadır. Dolayısı ile modern eğitim kurumlarında eğitim görmekte olan öğrenciler genel olarak dersin bir an önce bitmesini beklerken farkında olmadan bilinçsiz bir halde sabırsızlığını da beslemektedir. Özellikle günümüz gençliğine baktığımızda da sabırsızlığın ciddi bir sorun olduğunu görmemek mümkün değildir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de sabır ve namazı birlikte ve defalarca kez emrederek vurgularken biz İslam'ın temel eğitim kurumu olan medreseleri bırakıp, medrese usulü eğitim sistemini bırakıp, modern mimariye geçerek maddiyatı ve maneviyatı birbirinden ayırarak ne derece doğru yapmış olabiliriz? İslam'ın temel eğitim kurumu olması hasebiyle medreseler inşa edilirken inancımız dolayısıyla maneviyatla bütünleştirilip ruhumuza dokunan ruhumuzu besleyip doyuran yapılar oluşturulmuştur.

Denilir ki insan hasta olmazdan evvel ruhu hastalanır. Modernlik adı altında maneviyatından koparılmış mekanlarda ilim solumaya alışan nefes alan bir öğrenciden İslam'a hizmet adına beklentilerimizin yüksek olması ne yazık ki iyimserlik olmaktan öteye pek de geçemeyecektir. Bizlerin ve gelecek nesillerin daha sağlıklı zihin ve beden yapılarına sahip olarak İslam üzere hizmetini layıkıyla yerine getirebilmesini istiyorsak evvela eğitim görülen binalarımızı ve eğitimlerimizin içeriğini inancımıza uygun şekilde tasarlamak mecburiyetindeyiz. Eğitim Medreselerde eğitim müderrisler tarafından verilir. Müderris kelimesi 'ders veren' anlamındadır. Talebe ise 'talep eden, ilim talep eden' manasındadır. Medrese, müderris ve talebe üçgeni birlikte değerlendirildiğinde bir bütünün parçaları olarak; ilim tahsil edilen mekan, ilim dersi veren ve ilim tahsil edenlerin tek bir çatı altında bulunduğu görülür. Dolayısı ile ilim tahsil edilen mekana medrese adının verilmesinin ne derece uygun olduğu görülüyor. Günümüz eğitim kurumlarında ise eğitimler öğretmenler tarafından verilmekte eğitim alanlara öğrenci denilirken eğitim görülen kurumlara, mekanlara genel olarak okul denilmektedir. Okul ismi Fransızca ekol kelimesinden türemişken okullarda uygulanan eğitim yöntemi olarak İslami usulden uzak bir modelin örnek alındığı eğitimdeki başarısızlığımızdan gözle görülür bir şekilde anlaşılmaktadır. Medreselerde eğitim gören bireyler talebe olarak yani talep eden olarak nitelendirilirken okullarda eğitim gören bireyler öğrenci olarak isimlendirilmektedir.

[3] İPŞİRLİ, Mehmet, <https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese#2-osmanli-donemi>.

[4] DUMAN, Talha, <http://www.yardimcikaynaklar.com/medrese-nedir-anadolu-ve-osmanli-medreseleri/>.

[5] KÖŞKÜLÜ, Zerrin, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=384286>.

Talebe olmak talep etme zorunluluğunu talep eden olmayı gerektirirken öğrenci olmak öğretmenin öğrettiğini öğrenme zorunluluğunu istemektedir. Talep eden olabilmek içinse insanın hayat gayesinin, dünyaya geliş gayesinin bilincinde olabilmesi gereklidir. Öğrenci olmak ise hayat gayesinden ziyade hayatını idame ettirebilmesi için ihtiyacı olanı öğrenmeye götürür. Talebelik maneviyata ruhsal doygunluğa çıkılan bir yolculuk iken öğrencilik dünyaya ait olmayan insanın dünya hayatına bağlanmasına hayat gayesinden koparak buhranlara düşmesine sebep olur. Medreselerde dersane ve ibadet yapılan mekan bir bütün oluştururken modern eğitim binalarında ibadet alanları öğrenim mekanlarından ayrı bırakılmış, öğrenciler ibadet edilen mekanın ruhaniyetinden yoksun kalmışlardır. Bu durumun bir yan etkisi olarak da ibadethaneye dolayısıyla öğrenim görülen mekana gösterilen ihtimam, özen ve saygı modern eğitim binalarında ortadan kaldırılmış olup tabiri caizse bir alışveriş merkezi bir ticarethane gibi hareket edilerek sadece o ayrılan zaman karşılığında bilgi almaya gidilmiş bir mekana dönüşmüştür. Medreselerde müderrisin karşısında diz kırıp ilim tahsil eden talebe modern binalarda kendisini sıralara dizilmiş öğrenmek için verimli koşullardan koparılmış bir seyirci modelini almıştır. Medreselerde eğitim programları çoğunlukla dini ilimlere ayrılrsa da zamanla mantık, felsefe, fıkıh, kozmoloji, astronomi, matematik, geometri, cebir, kimya gibi alanlarda eğitim programlarına dâhil edilmiştir. Sağlık alanında

ise tıp medreseleri ve darüşşifalar yer almış olup teorik ve uygulamalı eğitimin bir arada verildiği bazı medreseler hastane ve tıp medresesi işlevini birlikte yürütmüşlerdir. [6] Medreseler dini ilimlerin yanında çağın gerektirdiği bilimlerle ilgili dersleri de zamanla bünyesine alarak gelişmelere ayak uydururken modern eğitim kurumları bilimle ilgili alanlara ağırlık verirken dini ilimleri zamanla geri planda bırakmıştır. Medrese eğitim sisteminde sınıf değil ders geçilirken her ders başlangıç, orta ve ileri seviyelerde ele alınıp her ders için en az üç kitap takip edilir. Günümüzde ortaöğretim seviyesi için böyle bir sistemden söz etmek mümkün olmasa da üniversite eğitimi için kısmen benzerlik gösterdiği söylenebilir. Üniversite sistemimizde de sınıf geçmekten ziyade ders geçmek kavramı mevcut olmakla birlikte her ders için en az üç kitabın takip edildiğini söylemek pek mümkün değildir. Bunun yanında alınan dersteki başarı durumunun hangi ölçütlerle ne derece sağlıklı şekilde ölçüldüğü ise tamamen muammadır. Üniversiteden mezun olmuş bir öğrenci, özellikle mühendislik gibi alanlarda, eğitimi süresince görmüş olduğu derslere dair bilgilerinin zamanla unutmaktadır hattagenel olarak baktığımızda dersler sadece dersti geçebilmek üzere öğrenilmektedir. Medrese eğitim sistemi talebeleri hayata hazırlarken üniversitelerde halihazırda faydalandığımız eğitim sistemimiz ne yazık ki teorik olmaktan öteye geçmekte kısır kalmaktadır. Netice olarak üzücü de olsa bir öğrenci üniversiteden de mezun olsa işte öğrenilir düşüncesinin hakim olduğunu istemeyerek de olsa kabul etmek zorunda

kaldığımızı belirtmek gerekir. “Medreseler fetih politikalarının bir parçası olarak fethedilen topraklara kimlik kazandırmanın bir aracı, külliye içerisinde yer almaları ve diğer külliye unsurlarıyla iş bölümü yapmaları açısından entegre bir eğitim-öğretim sisteminin tamamlayıcı bir bileşeni ve kent oluşumu için merkez alınan mekanlar olmaları yönüyle, şehir planlamasının başladığı nokta olmasının yanı sıra dikey/yatay hareketliliğe açık (meritokrasi/liyakata dayalı) parasız kurumlar olmaları yönüyle de toplumsal işlevle görmekteydiler.” [7] Alıntılanan cümleden de anlaşılacağı üzere medreseler fetih politikalarının bir parçası olarak fethedilen topraklara İslam kültür ve anlayışının, İslam yaşantısının kazandırılması için önemli bir yer tutmaktadır. Bugün eğitim öğretim gördüğümüz okullarımızı, üniversitelerimizi böyle bir amaç doğrultusunda kullanabilmemiz mümkün değildir çünkü mevcut okullarımız ve üniversitelerimiz İslam kültür ve anlayışını tebliğ edecek örnek olacak kurumlar olmanın hayli uzağında olmakla birlikte ilim ve dini birbirinden ayıran bir oluşum görüntüsündedir ne yazık ki. Ahmet Hamdi Tanpınar Beş Şehir kitabında “inşa etmiyorlardı, ibadet ediyorlardı” der. Bugün yaşadığımız eğitim aldığımız ve dahi diğer mimari yapılarımızla bahsettiği dönemin mimari yapılarına bakıp kıyaslarsak bu cümlesinde ne kadar haklı olduğunu istemsizce görürüz. Maneviyatından koparılmış yığma beton kalıplarda ilim tahsil etmeye nefes almayaçabaladığımızın farkına varırız. Medrese teşkili sadece eğitim amacına değil İslâm dini kültürünün yaygınlaşmasına, devlet, aydın ve halk uzlaşmasının teminine ve yöntemin toplumlara benimsetilmesine de yardımcı olur. Modern eğitim kurumlarımızın böylesine bir sorumluluğu üstlendiğini söyleyemeyiz. Medreseler yaşamın içinde yer alıp topluma İslam üzere yön verip toplum yapısını şekillendirirken modern eğitim kurumlarımız yaşamdan koparılmış bir

vaziyette hayatın içinden uzak mecralarda eğitim görevlerini yürütmekte ve hal bu iken bu eğitim kurumlarından mezun olan öğrencilerin hayata adapte olması beklenmektedir. Teori eğitimiyle öğrenci yetiştiren modern eğitim kurumlarından mezun olan öğrenciler edindikleri bilgileri hayatta uygulama noktasında gerçek anlamda sıkıntılar yaşamakta dolayısıyla mağduriyet yaşamaktadır.

Medrese eğitiminin temel unsurunu müderrisler oluşturduğundan hangi medresede eğitim alındığı değil hangi hocalardan ders alındığı önemlidir. Medreselerde eğitim büyükçe bir oda hacminde ve genellikle kubbe ile örtülü olan dershanede yapılır, öğrenciler minderler üzerine oturur, müderris büyükçe bir rahle önünde oturduğu yerden ders anlatır. Dershanede günümüz eğitim kurumlarında kullanılan masa sandalye gibi unsurlar yer almaz. Gökyüzünü hatırlatan kubbenin genişliği ve ferahlığı altında eğitim gören talebeler ile kapalı kutuya hapsedilmiş bir mahkum gibi eğitim gören öğrencilerden aynı verimi bekleyemeyiz.

SONUÇ

Günümüz modern mimarisinin insanı ruhaniyetten yoksun beton yığınları arasına sıkıştırdığını, sebepsiz gibi görünse de maneviyattan uzak kalışın sebep olduğu içsel sıkıntılara sürükleyerek sabırsızlığa neden olduğu sabırdan ve maneviyattan uzak düşen insanın psikolojisinin ve akıl sağlığının olumsuz durumlara düşebileceği dolayısıyla ne aldığı eğitimin verimli olacağı ne de alınan eğitim neticesinde topluma ve İslam’a faydalı olunabileceği çok mümkün görülmemektedir. Toplumun sağlıklı bir şekilde işleyişini sürdürebilmesi için mimarimizin içerisine maneviyatın nakşedilmesi olmazsa olmazlarımız arasında yer almalı ve eğitim kurumlarımız bu sistemin uygulanacağı ilk mekanlar olmalıdır. Karanlıklar gök kubbelerle aydınlığa kavuşacaktır.

Solumda bâki olan aşk mührünün sahibesi
 Ezelde verilen sözümün yazgısıdır gözlerin
 Başımı bürüyen sabah seherlerinde,
 Avuçlarıma dokunan yağmurlar gibi, serin sızılar düştü yangınlarıma.
 Nakkaşelerin beyhude çabaları yetmedi adını yazmaya
 İlahi bir yazgının huzuruyla önce kalbime, sonra ömrüme yazıldın
 Uçsuz bucaksız çöllerde,
 Kör kuyular başında beklediğim kervandı gülüşün
 Yusuf misali vuslatıma en çokta sen yakıştın..

Gül bahçemin mihmandarı, ezeli sevdam.
 Aşka visal nefes alışlarımdan doğdum kalbine
 Pürmelal hüznüleri aşırıp gün batımlarından
 Sana asude sabahlara uyandırdım yüreğimi
 Hiçbir sözden anlamadım bu zamana kadar
 Ne bir kasırgadan kurtarıldım, nede gül kanatlı vakitlere hapsoldüm
 Elemli bir ömrün elinden, ben gözlerinle kurtuldum..

Ey gönlüne hapsoldüğüm sevgili
 Zindanına düştüğümden beri cennet kokuları sarıyor ruhumu
 İkbali sen oluyor bütün kör kuyuların
 Züleyhalar misali, Şirince bir nazarın hükmüne boyun eğiyor asiliğim
 Seninle uzak diyarların hicranlarından sıyrılıyorum
 Seninle, aşka hasret pervaneler misali yanıyorum.

Rüzgarına hüznü dolan aşk çöllerinde
 Saçlarıma düşen kum taneleri kadar sıcak
 Gül yaprağının dikenli hasretlerinde
 Kanayan gönüllerde yeşeren bir aşksın
 Kal-u belada payıma düştü gülüşün
 Kalbimi sana harmanlayan bu yazgı bu kalem

Ey yaradanın emaneti, içimdeki sonsuz elem
 Ne bir kasırgadan kurtarıldım, nede gül kanatlı vakitlere hapsoldüm
 Firkatli bir ömrün elinden, ben gözlerinle kurtuldum..

Ahmet KARAKAYA

Batı ve İslâm Âlemindeki

Geleneksel Maârif Nizâmları ve Müesseseleri

Maârif lügatte: mahâret, ma'rifetler, tahsîl ile elde edilen ilim ve bir memleketin mektepleri, tahsîl ihtiyâcını idâre ve te'mîne-çalışan vekâlet gibi ma'nâlara gelmektedir. Maârif dediğimizde biz ilim, irfân ve hikmet süreçlerinin faâl olduğu tadrîsâtta bahsetmiş oluruz. Efendimiz (sallahu aleyhi ve sellem)'in hadîs-i şerîfinde bu ma'nâ vecîz bir üslûbla zikredilmiştir; "Allâh'ım, fayda vermeyen ilimden, haşyet duymayan kalpten, doymayan nefisten ve kabûl olunmayacak duâdan sana sığınırım." Demek ki ilim, amele aksedip kendisini irfân ve hikmet boyutlarında tezâhür ettirmedeği sürece 'faydasız ilim' tahsîl edilmiş olur. Netîcede, İslâm medeniyetinde mahzâ 'epistem' üzerine te'sîs edilmiş bir 'eğitim ve öğretim' yoktur. Zaten burada herkesin zikrede geldiği 'eğitim ve öğretim' kelimeleri de maârife asla tekâbül etmez. Zîrâ 'eğitim - öğretim' sadece epistemik bir kaygı ile 'bilim' tahsîli yani kuru bir bilgilenmeden ibârettir, hayata ruh üflemez. Hâlbuki maârif bir ruh ve şuûr tevârüsü, hoca ile talebe arasındaki 'ontolojik irtabâtın' müesseseseleşmesidir.

Binâen aleyh Müslüman maârifinde 'eğitim - öğretim' diye bir şey yoktur. Batı'da ise eğitim bizdekinden çok farklı idrâk edilmiştir. Antik Yunanda eğitim hür/asîl kimseler için geçerliydi, köleler eğitimden mahrumdular. O dönemde filozoflar eğitimde çok etkiliydi. Meselâ Eflatun kendi kurduğu Academia (Akademi) adlı mektebinde felsefe okuturdu. Bu mektebin kapısında "matematik bilmeyen giremez" yazıyordu. Aristo'nun ders verdiği Lyseum (Lise)'un kapısında ise tabiat bilimlerini bilmenin şart olduğu yazıyordu. Atina'da gelişen bilim, felsefe ve sanat sayesinde pek çok felsefi ekol, filozof, bilim adamı, mimar, müzisyen, teolog vb. kişiler yetişti ve bunlar çeşitli kitaplar yazdılar. Bunlar arasındaki en mühim müellifler; Sokrat, Eflatun, Aristo'dur.[1] Ortaçağ'a gelindiğinde, Hıristiyanlığında etkisiyle Batı'da eğitim, Kilise'nin emrine girdi. Kilise ve katedral ile 'skolastik' eğitim, 'Hıristiyan dogması' çerçevesinde 19. asra kadar devam etmiştir. 19. asır bir dönem noktası; eğitim, 'skolastik' sistemden 'progressive' sisteme geçmiştir.

MAÂRİF MÜESSESELERİ

İslâm medeniyetinin bütün maârif müesseseleri, sünnet-i seniyye'den neş'et etmiştir. Efendimiz (sallahu aleyhi ve sellem) daha Mekke-i Mükerrema'deyken ashâbdan Erkam b. Ebû'l-Erkam el-Mahzûmiye'nin evinde 'dârû'l-erkam' diye ma'rûf ilim evini te'sîs etmiştir. İslam medeniyetinin ileriki dönemlerinde bu, ulemanın bizzat evlerinde tadrîs ettikleri derslere ve ilim halkalarına kaynaklık teşkil etmiştir. Medine-i Münevvere devrinde ise, hicretin hemen ardından inşâ edilen; -ashâb-ı kirâmında ilim tahsîl ettikleri - 'ashâb-ı suffa' İslâm medeniyetinde tenevvü' ve tekâsür ederek; medrese, dârû'l-hadîs, dârû'l-kur'ân, dârû'l-hikme, câmi' halkaları, kütüphâneler vb. müesseselerin ana menşei olagelmiştir. Geleneksel maârif nizâmımız bizim yaklaşık 1000 yılımızı te'sîs etmişken, Cumhuriyet Türkiye'sinde hangi sebeple kök müesseselerimiz kaldırılmıştır? Batı'da Hıristiyanlığın konsüllerle oluşturulmasına kadar eğitimde 3 tabaka etkili olmuştur: 1-Filozoflar, 2-İlim adamları 3-Mürebbiyeler. 3 ve 4. asırlara doğru özellikle Kiliseyle birlikte eğitim manastır ve katedralin tek ve kaskatı yönetiminde toplanmıştır. Hattâ o safhaya varmıştır ki, te'sîri 17. yüzyılda Galileo Galilei'nin, Dünya, Güneş'in etrafında dönüyor dediği için Kilise tarafından i'dâm edilmesine kadar ziyâdeleşerek devam etmiştir. İslâm âleminde kat'â böyle taassuplar yoktur. (Misâlen; günümüzde en çok müntesibi bulunan; Hanefî mezhebinin kurulma aşamasında, Ebû Hanîfe Hazretleri'nin ilim tahsîl usûlü câlib-i dikkattir; Evvelâ bir mes'ele ortaya atılır, her talebe isti'dâdı nisbetinde bu mes'eleye ilmî bir çözüm sunar. Ardından Ebû Hanîfe hazretleri de kendi görüşünü serdederdi ve hiç kimseyi de cebir altında bırakmazdı.) Batı'da yegâne eğitim kurumu; Kilise'nin müstebid nizâmı 12. asra kadar sürmüştür. İslam medeniyetiyle temasa geçen Batı, ilk olarak college'lerle (12. Asırda) 'skolastik eğitimi' tekelcilikten kurtarmak istemiştir. Latin Batı'da college'ın vatanı Paris'ti. Orada ilk bilinen college, 1180 yılında Jocius de londoniis adında birisi tarafından kurulmuştu.[2]

BATI UYGARLIĞIYLA İSLÂM MEDENİYETİNİN TEMASINA DÂİR

Tarihin akışına küllî bir noktayı nazardan bakınca, İslâm medeniyetinin Batı uygarlığını 7-17. yüzyılları arasında; ilim, siyaset ve kültür bakımından muazzam bir şekilde etkilediğini görürüz. İnsanlar, şahsiyetlerini yitirmeden sadece dârû'l İslâm'da yaşayabilmişlerdir. Hâl böyle olunca, İslâm'a olan teveccüh de her sahada had safhadaydı. Cordova'lı Mozarab Alvaro bize bir nakilde bulunur; "Hıristiyan dindaşlarım Arapların (Müslümanların) şiir ve hikâyelerinden hoşlanıyorlar. Müslüman teolog (âlim, ârif ve hakîm) ve filozofların eserlerini okuyorlar. Bunu onları çürütmek amacıyla değil, fakat doğru ve belîğ bir Arapça üslûbu kazanmak için yapıyorlar. Bugün ruhbanlar dışında, Kutsal metinler üzerine yazılan Latince şerhleri okuyan sıradan bir kişiyi nereden bulacaksınız? İncilleri, Nebileri ve Havarileri tetkik eden kim var? Yazık!.. Yetenekleriyle en fazla dikkat çeken Hıristiyan gençlerin Arapça dışında herhangi dil veya edebiyat bilgileri yok.

Onlar hırsla Arapça kitapları okuyup çalışıyor, büyük masraflar ederek kütüphanelerini onların kitaplarıyla dolduruyor ve her yerde Arap ilmine (Şer'i ilimlere) övgüler düzüyorlar. Öte yandan Hıristiyan kitapları söz konusu olduğunda, küçümseyerek o tür eserlerin bakmaya değer olmadığını söylüyorlar. Yazık!.. Hıristiyanlar kendi dillerini unuttular. Düzgün bir Latince ile arkadaşına mektup yazabilecek ancak binde bir bulunabilir! Ama iş Arapça yazmaya gelince, o dilde en üst düzey belâgatle kendilerini ifade edebilecek ve hatta şekil bakımından bizzat Arapların (Müslümanların) yazdıklarını aşaca dizeler yazmaya tâlib ne kadar çok kimse var!..[3] Başka bir cânipten Ehrenzweig, hukuk doktrininin tanzim edilmesinin tarihî sürecinin, kökenleri i'tibârıyla karanlık olduğunu söyleyerek şunları ekler; "Tüm bu gelişmenin, muhtelif aşamalarda kesinlikle İslâmî geleneğe borçlu olduğuna dâir görüşümü henüz ispatlayamadım."[4] İnsaf sahibi bir diğer batılı müellifler George MAKDISI bunu; "böyle bir durumda te'sîri i'tirâf etmemekte direnmek, İslâm'a karşı Ortaçağ tavrını sürdürmek olacaktır."[5] Bu kadar sarîh rivâyetler varken hâlâ İslam medeniyeti ile Batı arasındaki münâsebeti sadece bir köprü vazifesi olarak görmek apaçık bir eblehliktir.

İKİ ANA MÜESSESENİN MUKÂYESESİ; MEDRESE - COLLEGE

İslâm'da maârif, ulvî gâyelere yöneliktir; insanların kurtuluşları, saâdet, Allah'ı ta'zîm etmek ve Rahmân'ın kürr-e arzdeki rahmet hükümetini kurmaya yönelikti. Binâenaleyh medrese, çoğu kez bu gâyeyi kendisine şîar edinmiştir. Medreseler daha İslâm'ın ilk asırlarından itibaren vakıf sistemiyle beraber işlemiştir. Her yönüyle eğitim mutlak surette bir maddi külfeti iktiza eder.

Bundan dolayıdır ki medreseler, vakfiyelerinden elde edilen gelirleri, tedrisât için kullanılırdı. Bu sayede medreseler uzun süre tedrisâta devam ettiler. Talebeler Batı'da çoğu kez maddî destek bulunamadığı için eğitimlerini yarıda bırakmaya mecbur kalmışlardır. İslâm medeniyetinde, vakfiyelerin gelirleri medreselere adeta bir âb-ı hayât mesâbesindeydi. "Medreselerin tedrisâtı, usûlü ve erkânı nasıldı?" diye suâl edilecek olursa, şöyle cevap verebiliriz: mübtedî talebe medrese tedrisâtına başladığında evvelâ âlî (alet ilimleri) ilimleri; Sarf, Nahiv, Belâgat, Mantık vs. ardından â'lî (ulvî, yüksek seviyeli ilimler) ilimleri; Usûlu'd-Din, Usûlu Fıkıh, Usûlu Hadîs, Usûlu Tefsîr. Kelâm, Fıkıh, Tefsîr, Hadîs, Siyer vb. tahsîl ederdi. Bu eşitliğe rağmen medreseler Fıkıh ilmi ile mümeyyez olmuş. Diğer ilimlerse Fıkıha yardımcı oldukları nisbette okutulmuştur. Her medresenin kendi kadrosunda; baş müderris, çeşitli alanlarda mütehasıs müderrisler, muîd, mufîd vb. hocalar vardı. Medrese hocalarının fârik vasfı; hemen hepsinin fıkihta fetva verecek dereceye sahip olması, husûsan bir kısmının bizzat müctehid makamında bulunmasıdır. Medreseler fıkıh temelli müesseseler olunca içtihadın kıymeti artmıştır. İslâmiyet'te benimsenmiş olan icthâd yöntemi, kâbil olanlar için şer'î hüküm vermede kullanılan bir usûldür. Hatta bununla ilgili "usûl bakımından icthâd kapısı kapalı lâkin furû' bakımından dâimâ açıktır." şeklinde bir söz nakledilir. Furû' bakımından icthâdın açık olması zamanın şartlarına ve mes'elelere göre kendini yenileyebilen bir nizâmı içinde barındırır. Medrese sisteminde bütün iş, icâzet silsilesi üzerine kurulmuştur.

[3] Alvaro, Indiculus, s. 554-6; Dozy, Spanish Islam, s. 268'de von Grunebaum, Medieval Islam, s. 57-8 içinde mezkurdur; Fransızcaya kısmi tercüme için bakınız. Melon, L'Enseignement, s. 7

[4] Ehrenzweig, Jurisprudence, s. 134

[5] George MAKDISI, Ortaçağ'da Yüksek Öğretim, Gelenek yayınları, s. 406

İzinli/icâzetli olmayan ne ders ne de fetvâ verebilirdi. İcâzet silsilesi bir yandan sahîh bilgiyi muhâfaza ederken bir yandan da icâzetli bir âlime geniş ve şer'î saha açıyordu. Hâkim iktidarın icâzet verme sürecinde hiçbir payı yoktu: ne halife, ne sultan, ne emir, ne vezir, ne kadı, ne de başka birisi böyle bir icâzeti kendiliğinden verebilirdi. İslam geleneğinde icâzet vermekle yetkili tek kişi; yine aynı silsile içinde icâzet almış başka bir müderristir. Hiç kimse hukûkî olarak söz konusu müderrisi icâzet vermeye veya icâzet vermemeye zorlayamazdı. Bu sayede dinî otorite silsilesi hâkim iktidara değil ulemâya dayanıyordu. Geleneksel süreçte daima İlmiye, kalemîye ve seyfiyye'nin üstünde olmuştur ta ki bozulmalar başlayana değin.

fazla bir süre geçtikten sonra ortaya çıkmıştır. O zamana kadar college'lar, vakıf olarak bilinen yapının üzerine temellenmiş basit hayır müesseseleriydi.[7] Üniversite, İslâmî tecrübeye yabancı olmakla birlikte, bir vakıf olarak college, İslâm medeniyeti için oldukça tanıdıktı. İster mescid isterse medrese türüyle olsun Batı âlemindeki college, İslâm vakıf müessesesi üzerine kuruluydu.[8] College sistemi Batı'da 'progressive' eğitim devrimine kadar devam etmiştir. Batı'daki bilimsel devrimlerle birlikte eğitim, skolastik nizamdan progressive - yani ilerlemeci - sisteme geçmiştir. George MAKDISI bu bağlamda, skolastik iki ana kol müessesenin (medrese - college) kıyaslamasını yaparken, özetle şunlardan bahseder;

İşte, talebeler bu minvâl üzere serbest fikrî bir ortamda yetişmekteydiler. Batı'da âleminde ise sistem çok farklıydı; Antik dönemde, Yunan ve Roma'daki eğitim sistemi, böyle bir öğretim üyeliği belgesi (icâzet) ortaya koyamamıştır. Doğu Hıristiyanlığında da, klasik eğitimin doğrudan bir devamı durumunda olan Bizans eğitim sisteminde de böyle bir belge mevcut değildi. İster manastır, ister presbiteryen ister de piskoposluk kurumlarında olsun, Batı'daki Hıristiyan - Latin eğitim sisteminde de mevcut değildi. [6] Batı'da kurulan college'ler, İslâm medeniyetinde hazır bulunan vakıf müessesesinden etkilenerek ihdas edilmişti. Latince collegium kelimesinden gelen college, tüzel kişilik kazanmış olmayı îmâ eder. Tüzel kişilik kazanmış college, ancak yarım yüzyıldan

- 1)Te'sîs olundukları ana (vakıf/charitable trust) nizâm, teferruâtı dışında aynıdır.
- 2)Kullandıkları tedrîsât usulleri (cedel/diyalektik) birbirine çok yakındır
- 3)Maârife dâir esas terimleri aynıdır. Misâlen; muîd/ repetitor, ta'lîka/ reportatio, hâdim/ student-servitor, müderris/ professor of law, ed-Derü'l-iftitâhî (açılış dersi)/ inceptio, icâze(t) li't-tedrîs/licentia docendi vb.[9]

MEDRESENİN İNKIRÂZI/DAĞILMASI...

Ulema, urefa ve hükemayı yetiştiren müessesese ne oldu da ilga edildi? Hangi dâhilî ve hâricî sâikler medresenin gök kubbesinin çökmesine sebep oldu? Tarih, 12. asrın başlarını gösterdiği sıralar Batı'da özellikle Endülüs İslâm medeniyetini üzerinden tercüme faâliyetleri başladı.

Hıristiyan batı âlemi, kendi kadîm köklerine; Pagan Greklere Arapça üzerinden ulaşmaya başlayınca, tarihin seyr-ü seferi değişti. İslam medeniyetinin iki ana ilim havzası çöktü. Avrupa'da 1326'da Kurtuba, Asya'da 1258'de Bağdat'ın düşüşüyle birlikte 1. Medeniyet buhrânı yaşadık. Buhrânın en etkili müsebbibi Moğollar'dı. Bağdat'ı yerle bir ettiler, insanlara türlü türlü zulümleri revâ gödüler. Ünlü şâirimiz Nedim bu şeneâti şiirinde şöyle anlatır:

*Tahammül mülkünü yaktın Hulagu Han[10] mısın kâfir
Aman dünyayı yaktın ateş-i suzan mısın kâfir*

*Kız oğlan nazı nazın şehlevend avazı avazın
Belasin ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir*

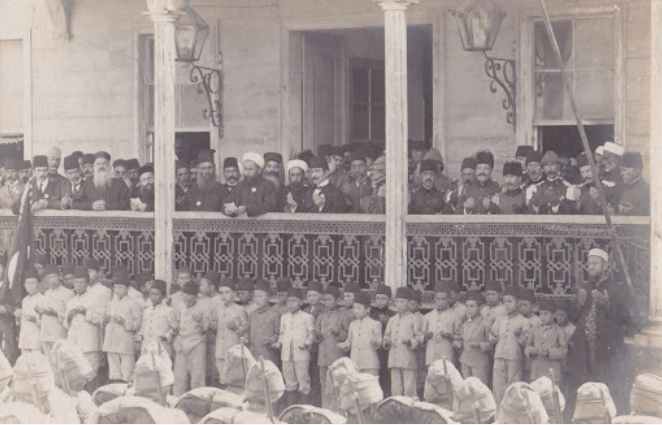
Fakat Allah (c.c.) bir cemiyetin hayrını istedi mi, akan dereler gerekirse ters istikamete akarlar. Müslümanlar kader-i ilahi muvacehesince başka havzalarda yepyeni bir sefere çıkıyorlardı. Bursa 1326'da fethedilirken Orhan Gâzi'nin hayalinde Medine'den ilham alan fazîletler medeniyetinin

ruhâniyeti canlanıyordu. Medrese, devlet-i âliyye'de zirveyi yaşamıştır. Enderûn'da Orhan Gâzi'nin hayalini kurduğu ruhâniyet bedenini bulmuştur. Enderûn'dan yetişen o fazîleti şahsiyetler, mazlumların rahat nefes alabilmesi için canhıraş bir gayret sarf ettiler. Medrese sistemi işte cihandaki bütün bu tebeddülâta rağmen ancak meşrûtiyete kadar sapaşğlam gelebilmiştir. Meşrûtiyetle birlikte medresenin inkırâzı başlar ve ilgasına kadar devam eder. Allah azîmü's-şân hiçbir fânîye, bekâ sıfatından zerre kadar nasib vermemiştir. Medresede bu kader-i ilâhiden payına düşeni almıştı. Medresenin inkırâzındaki en mühim dâhilî te'sîr; hiç kuşkusuz ictihâd usûlünün zaâfa uğramasıdır. Zîrâ Müslümanların ma'rûz kaldığı köklü problemlere o dönemin ulemâ'sı hep sathî çözümler sunmuşlardı. Köklü mes'eleler asla sathî çözümlerle halledilemez. Medrese, o üstün konumunu evvela mekteplere oradan da köksüz ve ruhsuz bugün ki okullara bırakmıştır.

[10] Moğolların o dönemki hakanları.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSTİKÂMETİN KAYBEDİLMESİ

Modernlikle beraber dünya, tek bir algıya, hayat tarzına ve kültüre maruz kaldı. Evrensel batılı değerler adına bütün medeniyet havzalarına taarruz ettiler. Batı âlemi dışında hiç kimse kendi olarak ve kendisi kalarak devam edemedi. Arnold Toynbee bunu çok net ifade etmiştir: "300 yıl içinde insanlık tarihinde geliştirilen 26 medeniyetten 16'sını fiilen yok ettik, 9'unu ise fosilleştirdik.[11]" Tabii ki bizde bu taarruzdan çok feci etkilendik. Bizzat o dönemin hükümeti eliyle maârif nizâmımız sistematik bir harbe ma'rûz kaldı. Birkaç misâl; Tevhid-i Tedrisat Kanunu /430/29.4. 1340 (1924), Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun /1353/3.11.1928, Maarif Teşkilâtına Dair Kanun /789 /3.4.1926, Maarif Vekaleti Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri Hakkında Kanun /2287 /22.6.1933, İlköğretim Muallim ve Vazifeleri Hakkında Kanun /842 /2.6.1926, Köy Öğretmenleri Kanunu /3238 /24.6.1937.123, Köy Enstitüleri Kanunu /3803/22.4.1940, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu /4274 /25.6.1942, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun /5387/27.5.1949, Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu /439/7.4. 1340 (1924), İstanbul Darülfünunu'nun İlgasına ve Maarif

Vekaletince Yeni Bir Üniversite Kuruluşuna Dair Kanun /2252/6.6.1933, İlköğretim ve Eğitim Kanunu /222/5.1.1961, Millî Eğitim Temel Kanunu /1739/14.6.1973, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslekî Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun /4306/18.8.1997, Yükseköğretim

Kanunu" /2547/4.11.1981.[12] Bu değişiklikleri Türkiye'nin 'eğitim - öğretimini' şekillendiren John DEWEY vâsıtasıyla, 'progressive' eğitim anlayışı üzerine kurulmuştur. John DEWEY'in eğitim ile alakalı görüşü şudur; "Eğitim; doğaya ve insanlara yönelik zihinsel ve duygusal temel eğilimleri geliştirme sürecidir" Bu tanımlamaya göre eğitim; fizik âlem üzerinde işleyen, fizik âleme hâkim olma kaygısıyla cârî olan 'progressive' sistemidir. Metafizik âlem ile talebe arasındaki irtibat koparıldı. Modern (kaskatı) bir evren tasavvuru da böylesine bir eğitim öğretim sistemi oluşturabilirdi. John DEWEY, 1923 yılında Maarif Vekili Safa Bey tarafından davet edilmiş, 1924 Temmuzunda gelerek Türkiye'de yaptığı gözlem ve incelemeler sonucunda hazırladığı raporu ne Safa Bey ne de daha sonra göreve gelen Vasıf bey ve Hamdullah Suphi Bey tarafından uygulamaya konulmuştur. Mustafa Necati; 1924'de Türkiye'ye davet edilen ve Türk Eğitim Sistemi konusunda rapor yazan John DEWEY'in önerilerinin pek çoğunu uygulamaya koymuştur. Böylelikle eğitim sistemin pragmatizm çizgisinde bir yere oturmuştur.

NETİCE

2. medeniyet buhrânını yaşadığımız 200 yıllık süreçte bize düşen vazife "vaz'ı cedîd değil keşfi kadîm"dir. Çağın şartlarını asla inkar etmeden kendi geleneğinden beslenerek, kendi kurumlarını ihya etmek bütün medeniyetlerin çıkış noktası olacaktır. Hak ve hakikat namına bir düzen ancak medeniyet öncülerinin öncülüğünde gerçekleşebilir. Her medeniyetin öncüsü köklü müesseselerinden neş'et eder. Kendi köklü kurumlarımızı ihya etmezsek yok oluruz. Bu vazife, necip milletimizin -kendini TÜRK[13] addeden- her bir neferinin dini ve vatani borcudur. Kök 'medrese nizâmı'dır ve ancak bu vesileyle dört başı ma'mur bir hayata erebileceğiz.

(valluhu a'lem bi murâdihî...)

[13] Türk; Gavura benzememeyi hatta çeşitli sahalarda gavura kafa tutmayı kedisine miyâr edinmiş Müslümana denir. Müslümanlık üzerine eklenmiş Türklük asla bir etnik kökeni ifade etmez bilakis faziletli bir makama ma'tuftur.

RECEP ŞENTÜRK

RÖPORTAJ: BATI EĞİTİMİNİN TARİHİ KÖKENİ

Sizin özellikle üniversitecilik anlayışınızdan yararlanmak istiyoruz. Üniversiteler ile alakalı birkaç soru hazırladık. İzinizle konuya şu şekilde girecek olursak, dünya tarihinde üniversitenin gelişimi nasıl olmuştur?

Üniversite dediğimiz kurum İslam Medeniyetinin bir ürünüdür. Müslümanlar, eğitim alanında çok ciddi yenilikler gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan bir tanesi "Diploma" ikincisi kurum olarak "Üniversite" dir. Bizim tarihimizde diplomaya icazet ismi verilmiştir. Hatta bugün Bakalorya diye kullanılan kelime aslında icâze bihakkın rivâye'nin batı dillerine geçmiş halidir. İcâze bihakkın rivâye demek başkasına rivâyet etmek hakkıyla diploma demektir. Çünkü iki türlü diploma var: Birincisi, başkasına öğretme hakkı verilen; ikincisi, başkasına öğretme hakkın vermeyendir. Günümüzde ki formasyon diplomasının olması gibidir. Bu tür icâzetlere ilân deniliyor.

Tabi diplomaya neden ihtiyaç duyuluyor? İslam âlimi veya âlimesi olacak kişinin toplum içerisinde belirli rolleri var. Bu rolleri ehil bir şekilde, yanlış yapmadan yerine getirilmesinin garanti altına alınması lazım. Mesela, fetva vermesi, dini bir konuda soru sorması gibi. Bunlara cevap verecek ehil insan mı değil mi? İslam medeniyetinden önce diploma diye bir şey yok. Bir talebe filozofa gidip belirli bir eğitim görüyor. Ondan sonra yanından ayrılıyor. Bunu bir belge ile ispatlama gibi bir alışkanlık, uygulama yok. İslam medeniyetinde geliştirilen diplomanın çok önemli bir özelliği var. Oda isnad zinciriyle Peygamber Efendimize ulaşıyor olmasıdır. Ben isnadı "Toplumsal Hafıza Zinciri" olarak isimlendiriyorum. İslami olarak bu zincir ilmin kaynağı olan Allah'a ulaştırılmaktadır. Dolayısıyla icâzeti alan kişi halkanın son

halkası oluyor. Bu silsile yoluyla sadece bilgi değil amel de rivâyet ediliyor. Peygamberimiz topluma bir din getiriyor. Dolayısıyla sahabe Efendimizden dini rivâyet ediyor.

Peki din ne demek? İlim, amel, ahlak, cihat, medeniyet vb. kavramları bir araya getiren demektir. Şunu da eklemek gerekirse İslam Medeniyetinde diplomayı hoca verir, kurum değil. Bu diplomayı da verirken kimseden izin almaz. Yani bir âlim bir üniversitedir. Tabi medrese dediğimiz kurumlarımız var. İlk medrese Ezher Medresesidir. Bağdat ta Nizamiye Medresesi... Daha sonra Endülüs te kuruluyor. Endülüs üzerinden de Batı'ya geçiyor. Bu konuda çok zengin bir kitap var: George Makdisi'nin İslam da ve Batı'da üniversitelerin ortaya çıkışını inceliyor. Sonrasında batılılar bu modeli Müslümanlardan öğreniyorlar. Ama modeli değiştiriyorlar ya da bozuyorlar.

Ne gibi değişiklikler oluyor. İcâzeti hoca veremiyor, kilise veriyor. Ders veren hocalara da güvenmiyorlar. Diplomalar merkezden Vatikan'dan geliyor. İkincisi silsile yolu, kendilerini Hz. İsa ya bağlayamıyorlar dolayısıyla silsile de yok. Tabi ki merkezi, kurumsal bir sistemde hocanın çok fazla rolü yok. Sadece ders vermekle yükümlü!

Laik devletler ortaya çıkıp kilisenin gücü azalmaya başlayınca bu sefer aynı sistemi devlet yürütmeye başlıyor. Bu seferde diploma verme devletin tekelinde oluyor. Dolayısıyla diploma vermeyi elinde tutmak siyasi güç anlamına geliyor. Zaten şu zamanda da öyledir. Din adamı olmak isteyenlerin diplomasını kilise veriyor. Seküler-Laik üniversitelerde okuyanların diplomaları da devlet tarafından akredite edilerek veriliyor. Ama İslam Medeniyetinde hala âlimler talebeler yetiştirip onlara icâzet verme yetkisine sahipler. Kimse de ona bu konuda karışamaz. İşte üniversite ve diploma sistemi bu şekilde ortaya çıkmış. Daha sonra Müslümanlar batılılaşma yolunu tercih ettikleri zaman batılıların bizden alıp, bozdukları sistemi modern batılı sistemle tekrar geri alıyoruz. Tabi alırken biraz da biz bozuyoruz. İslam Medeniyetinde kurulan üniversitelerin finansmanı vakıflar tarafından sağlanıyor. Akademik ve fikri özerklik bakımında son derece etkili...

Modern çağ itibariyle özellikle Batı ekseninde konuya bakarsak üniversite neden var? Hangi ihtiyaca ürün sağlıyor?

Biz İbn Haldun Üniversitesini kurarken ben "Üniversite nedir?" başlığıyla açılış konuşması yapmıştım. Genel olarak eğitime yüklenen işlevler farklı farklı... Eğitimin amacı hakikate sahip insan mı yetiştirmektir? Yoksa ekonomi, özel sektör vb. alanlara meslek erbabı mı yetiştirmektir? Günümüzde baskın olan ikinci tanımdır. Özellikle lise son öğrencileri tercihini yaparken bu açıdan bakıyor. Ailelerde eğitimi bir meslek sahibi yapma vasıtası olarak görüyorlar. Bu tabi eğitimin araçsallaştırılması anlamına gelmiş oluyor. Diğer yaklaşım insan yetiştirmedir. Bu İslam Medeniyetinde eğitimin amacıdır ki varış insanı kâmilidir. İnsanı kâmilde, ihsan makamında olup yaptığı her şeyi güzel yapan, taklitten tahkike geçmiş olan insandır. İnsan çocukken bilgileri dini, ahlakı anne, baba ve çevresinden taklit yoluyla alır. Ama eğitim bunu taklitten tahkike yükseltir. Mesela çocukken annesi babası söylediği için Allah'a inanır ama eğitim

Allah'a inancı deliller üzerine kurar. Tahkike geçmiş olan insan kendi kendine düşünüp, üretebilendir.

Biz üniversite olarak öğrencilerimize bilgi vermek yerine kendilerinin bilgi üretebilecek insanlar haline gelmesini amaçlıyoruz. Yani balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek. Bazıları insanı kâmil eğitim

süreci için kusursuz insan yoktur diyerek karşı çıkıyor. Tabii ki kusursuz insan yoktur. Ancak bazıları kusurlarını kabul ediyor. Onları telafi etmeye çalışıyor. Bazıları da kendini mükemmel görüp kusurlarını kabul etmiyor. Kendini mükemmel gören insanı kâmil olamaz. Batı dışı dünyaya baktığımızda eğitim kurumları özellikle üniversiteler kendileri fikir üretmiyorlar. Batı'da üretilen fikirleri diğer yerlerde pazarlıyorlar. Bence bu üniversite işleyişine yakışmayan bir durumdur. Üniversite düşünce üreten bir kurum olmalıdır. Çünkü bir ülke kendisi düşünce üretemiyorsa bu fikren başka ülkelere bağımlılıktır. Sözün özü eğitimin amacı bir ülkeyi fikri bağımlılıktan kurtarmak, fikren bağımsız hale getirmek olmalıdır.

Araştırma üniversitelerini normal üniversitelerden ayıran farklar nelerdir? İbn Haldun Üniversitesi'ni özgün araştırma üniversitesi yapan fikri alt yapı nedir?

Araştırma ve Eğitim olarak üniversiteler iki kısma ayrılıyor. Eğitim üniversitelerinde genelde lisans öğrencileri daha fazla. Öğrenci burada eğitimi alıyor, sonrasında gönderiliyor. Ama araştırma üniversitelerinde öğrenciler araştırma yapıyor, fikir üretiyor. Araştırma üniversitelerinde master, doktora talebelerinin oranı lisans öğrenci oranlarına göre çok daha yüksektir. Mesela Oxford, Chicago, Harvard Üniversiteleri birer araştırma üniversitesidir. Lisans oranı son derece düşüktür. İbn Haldun Üniversitesi olarak bizim amacımızda sosyal bilimler alanında bir araştırma üniversitesi olmak. Çünkü biz şuna inanıyoruz ki bizim ülkemizin ve İslam dünyasının temel sorunları sosyal sorunlardır. Dolayısıyla biz bu alanlarda sorunları araştırıp çözüm üretmeye çalışıyoruz.

İbn Haldun Üniversitesi'ni diğer üniversitelerden ayıran özellik Batı'dan ithal edilen teorileri burada yaymak ve pazarlamak yerine, sosyal bilimler arasında paradigma değişikliğine öncülük yapmak istiyoruz. Bunun adını da "Fikri Bağımsızlık" olarak isimlendiriyoruz. Batı'dan ithal edilen eğitimin her yerde aynı verilmesi sebebiyle tanım olarak "Macdonald Üniversite" olarak görüyorum. Hakiki eğitimi öğrencilerimize sunmak istiyoruz. Bunun içinde mukayeseli eğitim metodunu benimsiyoruz. Öğrencilerin gerçek manada mukayese yapabilmeleri için dilleri çok iyi bilmesi lazım. Onun için biz Türkçeyi, Arapçayı, İngilizceyi şart koşuyoruz. İngilizce modern medeniyete anahtar; Arapça İslam Medeniyetine anahtar; Türkçe'de inşallah istikbalin anahtarı olacaktır. Hedefimiz İstanbul'u tekrar dünyanın ilim merkezi haline getirmektir. Bu maksatla üniversitemizde 70'e yakın ülkeden öğrenci var. Böylece öğrencilerimiz küreselleşen dünyada farklı ülkeden insanlarla tanışmış olacaklar.

Tozlanmış kitaplarımızı bugünün diliyle, ruhuyla üniversiteler özelinde müfredatlarımız da nasıl yeniden ele alabiliriz ve entegre edebiliriz?

Sosyal bilimlerin olmadığı hiçbir medeniyet hiçbir tarihi dönem yoktur. Ancak pozitivist sosyal bilimler 19. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Pozitivistler sadece kendilerini bilim olarak gördükleri içi öncekileri yok sayıyorlar. Bu yüzden diyorlar ki: "Dünya da tek bilim vardır. Oda pozitivist bilimdir." Bu tahakkümcü bir yaklaşımdır. Peki, bu konuda İbni Haldun var! Sebep-sonuç ilişkileri üzerinden açıklamaları var. Dolayısıyla pozitivistlerin "bizden önce herkes cahildi..." iddiası ben merkezli, asılsız bir tezdır. Sosyal bilimler ne yapar insan davranışları nedir, nasıl olmalıdır? bu iki sorunun cevabını verir. Her medeniyette de bunları açıklayan bir disiplin var. İslam Medeniyetinde de bunun karşılığı fıkıh disiplinidir. Çünkü fıkıhın konusu ameldir. Bu süreçte elimizde insan davranışını inceleyen iki tane ilim var. Birisi Batı'dan gelen Sosyal Bilimler birisi de İslam Medeniyetinden gelen Fıkıh'tır. Pozitivist akım ortaya çıkmadan bizler fıkıh ile insan davranışının zâhirini 'fürû fıkıh' batınını 'tasavvuf' yoluyla açıklamışız. Batı ile karşılaştıktan sonra farklı tavırlar ortaya çıkıyor. Birisi Ziya Gökalp'in yaklaşımı: içtimâi usûl-i fıkıh ismiyle Fıkıh ile Durkheim sosyolojisini birleştirmeye çalışıyor. Sait Kalembaş ile İzmirli İsmail Hakkı buna karşı çıkıyor. Ancak sonraları bu yaklaşımı kabul ediyoruz. Belki de o dönem alınması en yanlışını, kötü yaklaşımı biz almış olduk. Çünkü Fransa'nın düzeni din ve devlet, din ve bilim çatışmaları üzerine kurulu. Bununla beraber bizlerde de bu çatışmalar çıkmaya başlıyor. Durkheim sosyolojisi hala bizim müfredatımızda okutulmaya devam ediyor. Batı'da sosyal bilimler gerçekten işe yarasaydı önce kendi sorunlarına ilaç olurdu. Bizler kendimize özgün bir sosyal bilimler alanı oluşturmak istiyorsak fıkıh birikiminden mutlaka azami derecede yararlanmamız gerekir.

Osmanlı son dönemindeki eğitim müfredatında ve işleyişinde pozitivist anlayış var mıydı? Ya da İslam Medeniyeti anlayışı üzerine bir yol izlemeye devam mı edildi?

Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar olan dönem çok özel bir dönemdir. Bu dönemde düşüncede bir diriliş dönemidir. Bizim âlimlerimiz, bilginlerimiz bir taraftan İslam fikir ve ilim mirasını devam ettirirken diğer taraftan batıyla tanışmışlardır. Eğitim alanında istifade edilecek yerlerinden her zaman tutmuşlar. Ama hiçbir zaman kendi İslami kimliklerini bırakmamışlardır. Eğitim kurumlarında da mukayeseli bir süreç işlenmiştir. Cumhuriyetle beraber böyle bir mukayese ve sentez arayışı yerine tamamen batıyı benimseyelim, ithal edelim anlayışı tercih edilmiştir. Bu tabi taklitçilik, taklitte iddia doğurtmaz. Nitekim aradan neredeyse iki asır geçtiği halde batı taklitçiliği bizde hiçbir yenilik üretememiştir. Batıya fikri anlamda bağlanmaktan öteye bir ilerleme kaydedememiştir.

Bir Şehir İnşaaası

Şehir eşref-i mahlûkat olan insanın kendisini keşfetmesinde bir araçtır. Günümüz dünyası ise bu yolda ilerlemek isteyenlerin karşısında bir duvar misali yükseliyor. Modernleşme başlığı altında, mimarinin kökenindeki tuğlaların sallanmakta olduğuna şahitlik ediyoruz. Geçmişte, sevdikleri ile huzurlu olacağı bir yuva imar etmeyi kendisine amaç edinen insan; günümüzde daha gösterişli, dolayısıyla meblağsı daha yüksek olan bir bina inşa etme derdinde. Bir zamanlar komşusunun güneş ışığını kesmemeye ihtimam göstererek ev inşa eden insanoğlu, artık bir başkasının alanını istila etmekten dahi hayâ duymamakta.

Modern şehir; insanoğlunu, birbirine benzer duvarlar arasına hapsederek onu çevresinden bîhaber ve sorumluluklara sırtını dönmüş bir varlık haline getiriyor. Binâenaleyh, birbirinin yükünü kaldırmaktan umarsız bir insan telakkisi ile karşılaşılıyor. Birbirine bir kulaç mesafedeki insanlar arasında bir muhabbet yoksunluğu...

Osmanlı, bir şehir kuracağı zaman ilk olarak hamam inşa ederdi. Bunu, ibadetlerimizden önce gelen temizlik şartı olarak düşünecek olursak sonraki insanın bir cami olduğunu tahmin edebiliriz. Cami inşasının ardından yeni iradelerin ürünü olarak bir renk cümbüşü oluşurdu. Baktığınızda sizi mutlu edecek bir mimari... Böyle alanlar oluşturmak çok az medeniyete nasip olmuştur. Paris'teki birbirinin bilküllüye aynısı olan bina

dizilerinde iradenin nasıl harap olduğunu idrak eden insan, Osmanlı mahallelerindeki evlerin her birinin ayrı bir şahsiyete sahip olması karşısında hayranlığa düşmektedir. Avru-pa şehirlerine baktığımızda yalnızca idarenin iradesinin önem arz ettiğini görüyoruz. Hâlbuki İslam'da, ölüm unutulması gereken bir bahis değildir, bilâkis her daim anılmalıdır. Bu sebeple, gerek asr-ı saadette yapılan evlerin, gerekse Osmanlı zamanında inşa edilen binaların insanlara ölümü derhatır ettirdiğini görüyoruz. Hz. Peygamber ve ashab, geçici malzemelerden yapılmış evlerde yaşamlarını sürdürerek bizlere bir mesaj bırakmışlardı. Osmanlı bu mesajı hayatında barındırmışken günümüz insanı Firavun misali bir hâlet-i ruhiye içerisinde, değişmeye direnerek ebedî kalmasını amaçladığı binalar inşa etmektedir.

Şehrin her yerinden görünebilen, Osmanlı'nın en yüksek binası olan Adalet Kulesi'nin altında bulunan kadınlara giden mağdur vatandaş, adaletin tecelli edeceğine olan ümidi ile derdini anlatırdı. Kadılar da çare ararlar ve ortada bir haksızlık var ise durumu düzeltirlerdi. Oysa günümüz dünyasında göğe yükselen beton yığınları adalet kulesinin varlığından bîhaber yetişmemize neden olduğu gibi, insanoğlunun aciz hissetmesine de sebebiyet veriyor. Eşref-i mahlûkat yani yaratılmışların en şerefli olarak tarif edilen insan, bakıp tefekküre dalacağı göğü göremez hâle geliyor ve de bu yüksek binalar karşısında kendisini değersiz ve hakir görüyor.

Mahalledeki ağacın gölgesinde gölgelenmeden, o mahallenin çocuklarının gülümseyişine şahitlik etmeden, maketleri ellerine alarak oradan oraya koyan insanların kendilerinde toplamış oldukları irade, Yesrib'i Medine yapan iradeye ne derece benzemektedir?

Peki ya kible şehrimiz? Tek bir iradenin, tek bir zihin yapısının üretmiş olduğu bir şehir... Bâhusus Mekke'ye adım attığımızda dünya üzerinde miktar olarak en fazla betonun kullanılmış olduğu El-Racul Beyt, bizim bildiğimiz ismi ile Zemzem Tower ile karşılaşıyor olmamız bunun ispatı niteliğindedir. Cebrail aleyhisselam'ın indiği, Bilal Habeşi'nin kırbaçlandığı, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'in çocukluğunu görmüş şehir...

"Yani insanlar şehirlere, şehirler insanlara benziyor. İnsana dair bir keşif bizi o insanın şehrini keşfe, bir şehre dair bir bulgu bizi o şehrin insanına aşinalığa sevk ediyor." diyen Ahmet Murat, insan-şehir ilişkisini çok güzel açıklıyor. İradeyi örselemeden inşa edilmiş olan bir şehirde yaşamını sürdüren insanoğlu, elbette kendini daha huzurlu hissedecektir.

Şahsiyeti sağlam olan bir şehir inşa etmenin derdinde olmak duâsı ile...

Duvarlarımızı Ceplerimizde Taşıyoruz

Çok değerli bir dostumun hediye ettiği, Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı kitabı okurken, saatçi Nuri Efendi'nin bıraktığı hislerden etkilenmek benim de nasibime düştü. "Saatle insanı birbirinden pek ayırmazdı. Sık sık, "Cenab-ı Hak insanı kendi sureti üzerine yarattı; insan da kendine benzer icat etti..." derdi. Bu fikri çok defa şöyle tamamlardı: "İnsan saatin arkasını bırakmamalıdır. Nasıl ki, Allah insanı bırakırsa her şey mahvolur!" Saat hakkındaki düşünceleri bazen daha da derinleşirdi: "Saatin kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı insandır... Bu da gösterir ki, zaman ve mekân insanla mevcuttur!" Bu cins benzerlikler üzerinde ısrar eden bir yığın sözü daha vardı: "Maden, kendiliğinden ayar kabul etmez. İn-san da böyledir. Salâh, iyilik, Hakk'ın bize lütufla bakışı sayesinde olur. Saat de böyledir." Nuri Efendi'de saat sevgisi bir nevi ahlâkti: "Bozuk bir saate, bir hastaya, bir muhtaca bakar gibi bakmağa alış!" ve Nuri Efendi hakikaten de öyle yapardı. Diyebilirim ki en çok üzeri-ne düştüğü saatler, hurda denebilecek kadar bozulmuş, atılması lazım gelen, hatta atılmış saatlerdi. Onlardan biri eline geçince çehresi âdeta yumuşardı: "Kalp işlemiyor artık. Beyinde de arıza var", yahut; "Nasıl yürüsün biçare, iki ayağının ikisi de yok..." diye büsbütün beşerî bir dil konuşurdu. Şurada burada tesadüf ettiği yağmacılardan bir cins

bozuk saatleri satın alıp ötesini berisi değiştirerek tamir ettikten sonra fakir dostlarına hediye ederdi: "Al bakayım şunu! Hele bir zamanına sahip ol... Ondan sonrasına Allah kerimdir!.."

Hiçbir şeyin birbirini tutamadığı ve her şeyin şaşkırtıcı bir şekilde birbirine bağlı olduğu dünyada, kopan bir fırtınanın getirdiği enkazdan oluşmuş hengâmenin tam ortasında, insanın zamanına sahip olması ne büyük nimet. Ben'ine sınır koymadan, duvarlar örmeden...Kendilik kalesi; kendinde başlayıp kendinde bitmek, iç âleminde dahi bir yere gidememek. Kendine biraz daha katmadan, etrafında dönüp durmak... "Oyalanmış" da diyebiliriz. Esaret bu, duvarların esareti. Her geçen günde bir parçan eksiliyor ama duvarların yıkılmıyor, çünkü cebinde taşıyorsun. Zamanı düşmanımızmışçasına katlediyoruz. Yaşamış olduğumuz mihnetler silsilesinde bizlere hayatı daha iyi aktarabilen büyüklerimiz, "zaman öldürenlerin" aslında kendi ruhlarını öldürmekten başka bir şey yapmadıklarını söylerler. Hâlbuki insan, "kalmak" tan ziyade "artma" yı sevmeli; ne yaşadığı hayatı beğeniyor ne de artmak için adım atacak kudreti kendinde buluyor. Paulo Coelho, tam bu makamda der ki: "Sevmek köleliği özgürlüğe dönüştürmektir."

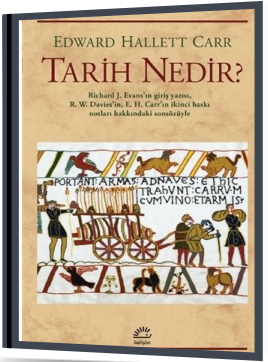
Koşarak, kımıldayarak, atılmak isteyerek, istemekte devam ederek; harfliğe sarılmalı, şeffaf olmalı. Kavraya-madığımız fikirler, bilgi kırıntıları ayağımıza dolaşmasın. Köksüz asabiyetler, süreksiz ümitler, çürümüş yosunlar gibi kollarımıza ve vücudum-uza sarılmasın. Menzilimize daha çok var. Manzarayla oyalanmak varmak değildir. Yolda kalmaktır. Biz "kalmak" tan ziyade "artma" yı sevmeliyiz.

Bir yandan ölü, bir yandan saat diriltten; öbür yandan insana yaşadığı'nın şuurunu, zamanını hediye eden Nuri Efendi'nin söylediği gibi; "Zam-anına sahip ol... Ondan sonrasına Allah kerimdir."

Müstakil Kitaplık

**Mustafa ARMAĞAN'ın
tarih meraklılarına tavsiye ettiği kitaplar.**

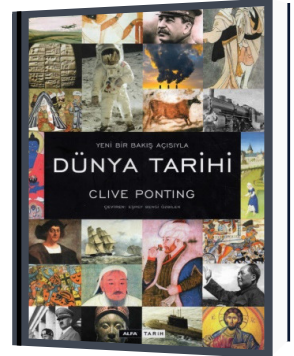

TARİH NEDİR? / EDWARD HALLET CARR

Tarihçinin okuruna karşı sorumluluğunu yargıladığı eser. Başta Cambridge Üniversitesi olmak üzere çeşitli eğitim kurumlarında verdiği konferansların derlenmesi. Sovyetler Birliği uzmanı Carr'ın her düzeydeki okuyucu tarafından keyifle okunabilecek yöntembilim denemesi.

YENİ BİR BAKIŞ AÇISIYLA DÜNYA TARİHİ / CLIVE PONTING

Dünya Tarihi, tam bir küresel alan taramasını gerçekleştirerek insanlık tarihinin yeni ve şaşırtıcı derecede farklı bir anlatımını sunuyor. Bu, yeni yüzyılda geçerli olacak bir dünyanın tarihi.

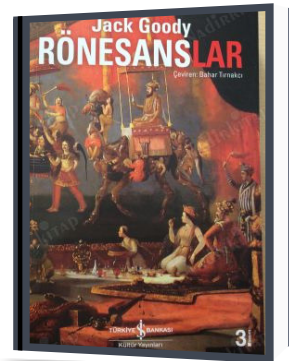

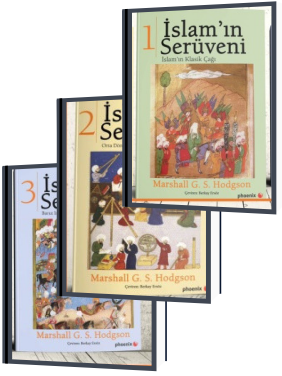
20.YÜZYILIN VE MODERN ÇAĞIN SONU / JOHN LUKACS

Doğu Avrupa'da olanlar 20. yüzyılın doruk noktasını belirleyen iki dünya savaşının sonuçlarını yok etmiştir. 20. yüzyıl 1989 olaylarıyla sona ermiştir. Türkler hala Mezopotamya'nın, İspanyollar Küba'nın, İngilizler Hindistan'ın başında olsalardı, bu hepimiz için daha iyi olmaz mıydı? 20. yüzyılın gerçek devrimcisi ise ne Lenin ne de Mao'dur. Asıl devrimci Hitler'dir.

RÖNESANSLAR / JACK GOODY

Dünya Tarihi, tam bir küresel alan taramasını gerçekleştirerek insanlık tarihinin yeni ve şaşırtıcı derecede farklı bir anlatımını sunuyor. Bu, yeni yüzyılda geçerli olacak bir dünyanın tarihi.

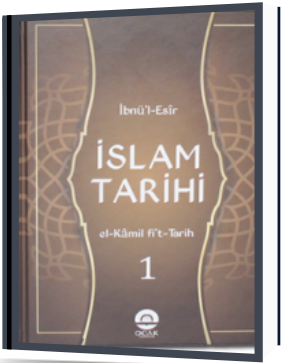

İSLAM'IN SERÜVENİ / MARSHALL G. S. HODGSON

İslâm toplumunu, tarihini, bilimini, kültür ve medeniyetini, doğuşundan ta 20. yüzyılın ortalarına kadar irdeliyor. 19. asrın oryantalist şartlanmalarını çoğu kez eleştiren geniş-ufuklu bir İslâmiyatçı olarak, önümüze sosyal hayattan ekonomiye, felsefeden mimariye, edebiyattan şer'i ilimlere kadar uzanan, derin, zengin, çok-boyutlu bir perspektif sunuyor.

Türk'ün Siyah Kitabı "YUNAN MEZALİMİ / KADİR MISIROĞLU

Gerçekten vaktiyle Anadolu' da icra edilen hailevi cinayetler ve tatbik mevkiine konulan korkunç imha programı kırk yıl sonra aynı düşmantarafından bu defa Kıbrıs Türklüğü' ne karşı sahneye yeniden çıkarılmışbulunuyordu..

İSLAM TARİHİ / İBNÜ-L ESİR

Müellif tarihin başlangıcından tutup kisas-ı enbiyâ, siyer-i Nebi ile devam ederek hicri 628/ miladi 1230 senesine kadar hicretten itibaren her seneyi ayrı bir bölüm halinde kronolojik olarak sunar. Her bölümün sonunda da o yıl içinde vefat eden ünlü devlet adamları ve âlimlerin isimlerini zikreder.

BÜYÜK OSMANLI TARİHİ / YILMAZ ÖZTUNA

On ciltten mürekkep olan eserin ilk beş cildi siyasi tarihi, son beş cildi Osmanlı dönemi Türk medeniyeti tarihini içerir. Modern bir tarih anlayışıyla kaleme alınmış ilk büyük Osmanlı Tarihidir.

KISA OSMANLI TARİHİ / YILMAZ ÖZTUNA

Söğüt'ten Lozan'a, Ertuğrul Gazi'den Sultan Vahidüddin'e, Hareminden tutun da yeniçerilerine, ordusundan ahlâkına, ekonomisinden dinine kadar tam altı küsur asırlık bir cihan devletinin tarih ve medeniyetinin olağanüstü hikâyesini 200 sayfa içerisinde okuyabileceğiniz bir eser.

derdi
gerisi

*derdi hakikat gerisi
teferruat*

